

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ
DİLEKÇE KOMİSYONU İLE İNSAN
HAKLARINI İNCELEME KOMİSYONU
ÜYELERİNDEN KURULU KARMA
KOMİSYON
ALT KOMİSYON TUTANAKLARI

28 Şubat 2024 Çarşamba

KONU

- Kamu Denetçileri Yahya Akman, Fatma Benli Yalçın, Arif Dülger, Sadettin Kalkan ve Celile Özlem Tunçak'ın 2023 Yıllık Raporu kapsamında kendi faaliyet alanlarıyla ilgili sunumları

28 Şubat 2024 Çarşamba

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati: 14.01

BAŞKAN: Ahmet Salih DAL (Kilis)

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Çok Değerli Komisyon üyesi arkadaşlar, değerli kamu denetçilerimiz, değerli katılımcılar, değerli basın; toplantı yeter sayımız vardır, toplantıyı açıyorum.

Karma Komisyonumuz 2’nci Toplantısını yapıyor. Bu toplantımızda kamu denetçilerimizi kendi alanlarıyla ilgili dinleyeceğiz.

Kamu Denetçilerimizden Sayın Yahya Akman, Sayın Fatma Benli Yalçın, Sayın Arif Dülger, Sayın Sadettin Kalkan ve Sayın Celile Özlem Tunçak buradalar.

Her bir arkadaşımız kendi alanlarıyla ilgili söz aldığı anda on dakika söz vereceğiz. On dakika içerisinde zannedersem toparlarız. Komisyon üyelerimize de kamu denetçisi arkadaşlarımız konuştuktan sonra, talepleri olursa söz hakkı verilecek.

Şimdi, ilk sözü Kamu Denetçimiz Sayın Yahya Akman Bey’e veriyorum.

Buyurun Sayın Akman.

KAMU DENETÇİSİ YAHYA AKMAN – Teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanım, Karma Komisyonumuzun çok değerli üyeleri; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bugün alt komisyonda 2023 Yılı Raporu’muzun görüşmelerini gerçekleştiriyoruz.

Ben, öncelikle, 2 yeni üye arkadaşımız var, bunları ifade edeyim. Ben on altı yıl milletvekilliği yapmış bir arkadaşımı, bunun yedi yılını da Dilekçe Komisyonu Başkanı olarak geçirmiş bir arkadaşını; dolayısıyla, bu kanunun hazırlanmasında çok aktif rol aldığımız için bugün, kurmuş olduğumuz o Kurumun ayakları üzerinde durabildiğini görmek; tıpkı kanunda öngördüğümüz, kanunu hazırlarken öngördüğümüz çerçevede Türkiye Büyük Millet Meclisine sırtını dayayarak, Meclisten destek alarak -“Türkiye Büyük Millet Meclisine bağlı” ifadesi özellikle kanuna konulmuş olduğu için- bunun hayata geçmiş olduğunu görmek... Kamu adına yapmış olduğumuz bu özel denetim, hani, yargı dışındaki ombudsmanlık denetimi dünya literatüründe özel bir denetim olarak, bir denetim alanı olarak kabul edilir. Yasama denetimi var ayrıca tabii, onu da belirtmek gerekiyor, Dilekçe ve İnsan Hakları Komisyonunun yapmış olduğu denetimler var. Bu özel denetimin bu şekilde, nevi şahsına münhasır bir şekilde hayatiyetini sürdürmesinden ve bugün 10’uncu Raporu görüşmüş olmanızdan -on yılını doldurdu Kurumumuz- duyduğum memnuniyeti öncelikle ifade etmek istiyorum. Çok güzel bir gelenek oluştu. Malumunuz olduğu üzere, bazı kurumlar devlet hayatında, hayata geçirildikten bir müddet sonra kadük kalabiliyorlar yani fonksiyonsuz kalabiliyorlar, iş göremeyebiliyorlar; çok şükür bu şekil olmadı. Özellikle önümüzdeki toplantılarda, Başkanımızın ve heyetinizin takdiriyle, oturttuğumuz o devlet kurumlarının davet edilmesi, kararlarımıza uyanların ve uymayanların bir şekilde, örnekseme yoluyla da olsa Komisyona davet edilip bu denetim fonksiyonumuza Meclisin desteğini görmüş olmak bize fevkalade bir ivme kazandırıyor, fevkalade bir destek kazandırıyor; bundan dolayı hem memnuniyetimi ifade ediyorum hem sizlere çok teşekkür ediyorum. Bizim çalışma alanımızda iktidar-muhalefet ayrımı mevzubahis değildir, hepimiz tek taraftan olaya bakıyoruz; bunu hep burada zaten Komisyon çalışmaları sırasında da yaşadık, gördük.

Bu ön konuşmadan sonra şunu ifade etmek istiyorum: Kurumumuzda genel anlamda on yıldan bu yana bazı geleneklerin, bazı çalışma usullerinin oturmuş olduğunu görüyoruz. Yani arkadaşlar arasında belli bir görev dağılımı yapılmış olması, bu görev dağılımları çerçevesinde artık kararların birbirine uyumlu şekilde çıkıyor olması; tabiri caizse, mahkemedeki ifadeyle söyleyecek olursak, artık belli bazı içtihatlarımızın oluşmuş olması nedeniyle devletin sair kurumlarına iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde de çok fazla katkı sağladığımız örnekler mevcut. Vermiş olduğumuz kararlar çerçevesinde, bazen bu kurumların yönetmeliklerini değiştirdikleri veya uygulamalarını değiştirdikleri, mevzuatlarını değiştirdikleri örneklerimiz de var ama münferit olarak o olayda da kararımıza uymaları neticesinde, yine örnekseme yoluyla bazen yüzlerce, bazen binlerce insanın bundan yararlandığı örnekleri benim sıralamama gerek yok. Kurumumuzun Başkanı zaman zaman medyayla yaptığı röportajlar sırasında bunları paylaşıyor, zaman zaman haber konusu oluyor bunlar ama haber konusu olmasa da önemli olan... Bizim taraflarımızın bir tarafı kamu olduğundan dolayı kamu otoritesini yürüten bakanlarımızın, bakan yardımcılarımızın bu durumu bilmesi bizim için çok büyük önem arz ediyor. Onlar nezdinde de bilinirliğimiz, tanınırlığımız ve kabulümüzün iyi düzeyde olduğunu ifade etmem gerekiyor.

Sayın Başkan, değerli milletvekilleri; yapılan görev bölüşümü çerçevesinde, malumunuz olduğu üzere, geçen senelerde olduğu gibi 5 başlıktaki konu tarafıma tevdi edilmiş durumda. “Adalet, millî savunma, güvenlik” ana başlığı, “orman, su, çevre, şehircilik” ana başlığı, “sağlık”, “mülkiyet hakkı”, “gıda, tarım ve hayvancılık” ana başlıklarındaki başvuruları ben yaklaşık 20 civarındaki -bazen 22-23 olabiliyor sayıları- uzman arkadaşımınla beraber görüşüp karara bağlamaya çalışıyorum. Bu başvurularda, oransal olarak baktığımız zaman, en ön planda, benim alanımda, adaletle ilgili başvurular rakamın önemli bir kısmını teşkil ediyor. Yaklaşık 4.600 civarında başvuru benim birimime yapılmış durumda. Sadece cezaevleri noktasında 1.700 civarında başvuru söz konusu. Diğer alanlarla ilgili de yaklaşık olarak yani bahsettiğim adalet, millî savunma, güvenliği topladığımız zaman 3.400 civarında başvuru söz konusu; orman, su, çevre ve şehircilikte 451 başvuru; sağlık alanında 316; mülkiyet hakkıyla ilgili 314; gıda, tarım, hayvancılıkla alakalı da 77 başvuru geçtiğimiz sene yani 2023 senesi içerisinde almış durumdayız birim olarak.

Cezaevleri, demin de ifade ettiğim gibi, en fazla başvuru aldığımız alanlardan bir tanesi. Bu, biraz da cezaevinin yapısından, doğasından... Hele cezaevinde, kendileriyle alakalı, onların başvurularını kabul eden bir birim olduğu öğrenildiği andan itibaren, bazen işte bir mahkûmun diğer bir mahkûma, onun diğerine, onun diğerine söylemesi şekliyle veya bazen de örgüt olarak cezaevinde bulunan kişilerin toplu bir şekilde başvuru yaptıklarına da şahit oluyoruz.

Son birkaç yıldaki bu cezaevleriyle ilgili başvuru konusundaki temel başlığımız, cezaevlerindeki yoğunluk meselesi. Geçtiğimiz dört yıl içerisinde 2 defa İnfaz Kanunu’nda değişiklik yapıp bu değişikliklerle beraber hatırı sayılır miktarda tutuklu ve hükümlünün salıverilmiş olmasına rağmen hâlâ cezaevlerinde ciddi bir yoğunluk söz konusu. Dosyalarımızdan edindiğimiz ve kurumların gelen cevapları ve bizim yaptığımız cezaevi ziyaretlerinden öğrendiğimiz kadarıyla, şu an cezaevlerinde uyuşturucu suçu nedeniyle bulunan hatırı sayılır miktarda tutuklu ve hükümlü olduğunu biliyoruz. Bunların cezaevinde bulunan kişi oranını her geçen gün arttırdığına da şahit oluyoruz. Böyle bir durum söz konusu.

Bunun yanı sıra, cezaevi içerisindeki malum şartlar -Sayın Vekilimiz de daha önce İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu üyesi olduğundan dolayı o da bu konuları yakinen bilecektir- gıdayla ilgili, günlük iaşayla ilgili; radyo, televizyon yayınlarıyla ilgili, içeri sokulan veya sokulmayan kitap ve benzeri şeylerle ilgili, ziyaretçilerle alakalı -görüntülü görüşme son dönemde ciddi bir yekûn tutuyor- başvurular yer almakta.

Bunun yanı sıra “adalet alanı” dediğimiz, Adalet Bakanlığının idari anlamda yapmış olduğu bir kısım tasarruflar, Hâkimler ve Savcılar Kurulunun yapmış olduğu bazı tasarruflar veya görev alanımıza girmedikleri kanunumuzda açıkça sayılmış olmasına rağmen mahkemede de devam eden bir kısım yargılama faaliyetleriyle ilgili başvurular geldiği gibi yine son zamanlarda verdiğimiz bir kısım kararların da sonuç doğurması neticesinde mahkeme kararlarının neticesinin uygulanmamasıyla ilgili... Yani bu, icra mahkemeleri olur, diğer mahkemeler olur, parasını tahsil edemiyor veya farklı bir edim şeklinde mahkeme lehine karar vermiş, bunun uygulanmasını isteme şeklinde başvurular geliyor; bununla alakalı vermiş olduğumuz kararların hatırı sayılır bir kısmının kamu tarafından yerine getirildiğini de ifade etmem gerekiyor.

Diğer ana başlıklarımızdan bir tanesi, malumunuz olduğu üzere, 2003 senesinde çıkan, benim de katkı sağladığım Bilgi Edinme Hakkı Kanunu’muz var, çok önemli bir kanun. Zaman zaman vatandaşlar, vekilimiz de -Sayın Tanal- başvurularında bu konuyla alakalı bize başvurularda bulunuyor. Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde vatandaşlarımız zaman zaman kendilerini alakadar eden veya bazen hiç etmeyen konularla alakalı bilgilendirilmediklerini yani kamunun kendilerine dönüş yapmadığını ifade ediyorlar. Bazen de bu, malumunuz, “Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu” dediğimiz bir Kurulumuz var, daha önce Başbakanlığa bağlıydı, şu anda Adalet Bakanlığıyla ilişkili; oraya başvurdukları hâlde netice alamadıklarını söyleyerek bize başvuran kişiler var. Tabii, bu konuyla ilgili, kanunun getirmiş olduğu bazı kriterler var yani işte, ticari sır gibi, devlet sırrı gibi veya işte, belli bir konunun araştırılmasının bir zorluk ve külfet gerektirmesi veya gerektirmemesi gibi çeşitli kriterler çerçevesinde o ilgili kurumun bu konuyla ilgili bilgi verme yükümlülüğü olup olmadığı noktasında biz de mevzuat çerçevesinde kararlar vermeye çalışıyoruz. Bazen, dediğim gibi, bu konuyla alakalı da kurumlarımızın bize müspet dönüşler yaptıklarına şahit oluyoruz.

Tabii, kanunu hazırlarken sırf askerî nitelikli şeyler istisna tutuldu 24’üncü Dönemde, hatırlarsınız ama sırf askerî nitelikte gibi kabul edilmeyen, ağırlıklı olarak personelle alakalı veya Millî Savunma Bakanlığının idari nitelikteki birtakım tasarruflarıyla alakalı da başvurular geliyor; 250 civarında bu konuda bize bu dönem başvuru söz konusu. Oradan daha önce çalışmış olan uzman arkadaşlarımız da var, yanımızda bulunmuş olan. Onlarla alakalı da kararlar veriyoruz, burada da çoğunlukla oradaki personelin yani kendileri hakkında yapılmış bir kısım uygulamaları veya işte, şehit ve şehit yakınlığı ilişkileri, OYAK’la alakalı, değişik değişik oradaki konularla ilgili de başvurular alma durumumuz söz konusu. Malumunuz, kanunu hazırlarken içinde bunun istisna edilmediği bir versiyonu da vardı son şeklinde, bahsettim. Sırf askerî kişiler istisna edildiği için sınırlı geliyor ama açıkçası şu anki uygulamaya baktığımız zaman çok da fena değil yani bakabildiğimiz alanlar. Hani, bizim Başkanımız bazen televizyon beyanatlarında “Mesela bir operasyon kararı verdiği zaman bu bize gelmez.” diyor yani onun gibi hani, sırf askerî nitelikli işler gelmiyor ama askeriyede olup biten birçok işin de bizim görev alanımıza girdiğini ve bunlarla ilgili kararlar verdiğimizizi de söylememiz gerekiyor.

Kolluk kuvvetleri dediğimiz, İçişleri Bakanlığı alanıyla ilgili de 143 tane başvurumuz söz konusu. Bunlarla alakalı olarak malum, işte, araçlarla alakalı, trafik cezalarıyla alakalı, kolluk personelinin tutum ve davranışlarıyla alakalı veya işte bu, özel güvenlikle alakalı çok değişik alanlarda başvurular almaktayız.

Ormanla, çevre şehircilik Bakanlığıyla alakalı da başvurular alıyoruz. Burada son dönemde, malumunuz olduğu üzere, geçtiğimiz sene içerisinde yaşadığımız deprem ve depremle bağlantılı olarak bir kısım konularda hatırı sayılır başvurular aldık. Kişilerin hak sahipliği meseleleri, hatta ilk sıralarda çadır ve konteynere kavuşma, kavuşmama gibi konularla alakalı başvurular aldık. Bunu da rahatlıkla söylemem gerekiyor ki bununla alakalı yaptığımız, verdiğimiz kararlarda bazen telefon görüşmeleriyle, bazen o “gönderme kararı” dediğimiz kararlar neticesinde hemen hemen tamamının

olumlu neticelendiğini de söylemem gerekiyor. Yani bazen olabiliyor, vatandaş, oradaki bir idareye ulaşamıyor ama bizim üzerimizden ulaştıktan sonra o probleminin çözülmüş olduğunu rahatlıkla söylemeliyim.

Tabii, bunun yanında, aslında Türkiye genelinde kentsel dönüşümdür, kira yardım talepleridir, kat mülkiyetleriyle ilgili ihtilaflardır, sit ve kıyıyla ilgili konulardır, buna benzer şekilde, daha böyle sayı olarak çok yüksek olmasa da farklı alanlarla alakalı başvurular, imar barışı gibi, kaçak yapılaşma gibi değişik konularla ilgili de başvurular almaktayız.

Mülkiyet hakkı meselesi dünyanın birçok anayasasında özel olarak korunan haklardan bir tanesi. Bu alanla da ilgili başvurular alıyoruz. Zaman zaman bu konu için benim öne çıkardığım bir mevzu söz konusu. Devletin kamulaştırmasız el atma şeklinde yapmış olduğu bir kısım uygulamalarda mağduriyetler söz konusu olabiliyor. Bunlar kimi zaman fiilen devletin bir yatırım yapması suretiyle, oraya kamulaştırmasız el atma şeklinde olduğu gibi, bazen de şehir planlamaları yapılırken “sağlık alanı” “eğitim alanı” ve benzeri şekildeki başlıklar adı altında yapılan bölgeler kişilerin mağduriyetine sebebiyet veriyor. Kişi mülkiyeti dâhilindeki bir yer bu şekilde adlandırılmakla beraber devlet tarafından istimlak edilmediğinden dolayı, fiilen onunla alakalı istimlak bedeli ödenmediği için yıllara sâri mağduriyetler meydana geliyor. Zaman zaman kanunlarla düzenlemeler yapılıyor, devlete bu konuyla alakalı -tabiri caizse- beşer yıllık mühletler veriliyor ama bence özel bir mevzuatla bu konu çözümlenmesi gereken meseleler arasında diye düşünüyorum.

Diğer bir başlığımız, sağlıkla alakalı, bizim birimle ilgili gelen konular. Bunlar hasta haklarıyla ilgili konular ve tıbbi uygulamalar neticesinde meydana gelen mağduriyetler yani sakatlıklar, ölümler, iyi bakıldı/bakılmadı gibi problemler olduğu gibi, ilaçlar, zaman zaman ilaçlara erişim, zaman zaman değişik hastalık gruplarının ödeme kapsamına alınıp alınmaması meselesi gibi çok farklı alanlarla ilgili, sağlık alanında aklınıza gelebilecek çok değişik alanlarla ilgili başvurular da alıyoruz. Bunla alakalı da orada yetişmiş ve daha önce kariyerini orada yapmış olan arkadaşlarımız var, uzman arkadaşlarımız var. Zaman zaman bilirkişi heyeti bile kurmuş olduğumuz, böyle çok detaylı, sağlıkla alakalı yaptığımız çalışmalar söz konusu.

Son olarak gıda, tarım, hayvancılık alanında da birimimize gelen başvurularla ilgili bir iki cümle ifade etmek istiyorum. Malumunuz olduğu üzere, çiftçilerimizin günlük olarak yaşamış olduğu bir kısım sıkıntılar, devletten alabildikleri veya alamadıkları destekler, bazen yapılan reform uygulamaları; bazen buna benzer şekilde tarım ve hayvancılıkla ilgili çok farklı konular gelebiliyor. Son zamanların en güncel konusu olarak hepimizin gündeminde olan sokak köpekleri meselesiyle ilgili de başvuru alıyoruz. Ümit ediyoruz, bir mahalli seçimler arifesindeyiz, bu mahalli seçimlerden sonra bu konuyla alakalı da bir çözüm olur. Ben ta yıllar önce, Dilekçe Komisyonu Başkanırken de böyle çok dramatik bir hatıramı hatırlıyorum yani vücudu parçalanmış bir genç çocuğun fotoğraflarıyla beraber ailesinin bize yaptığı bir başvuruyu hatırlıyorum. Ne yazık ki yıllara sâri olarak bu sorun hâlâ ülkemizde devam ediyor, bununla ilgili de tedbirler alınması gerektiğini düşünüyoruz. Hakeza, tabii, evcil hayvanlarla alakalı çip uygulamaları, benzeri şeylerle ilgili konular da var. Ben zamanımı doğru kullanmak adına bunlara çok fazla girmek istemiyorum.

Tekrar çok teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Ben teşekkür ediyorum açıklamalarınızdan dolayı.

Sayın Yalçın, buyurun.

KAMU DENETÇİSİ FATMA BENLİ YALÇIN – Teşekkür ederim Kıymetli Başkanım.

Değerli alt komisyon üyeleri, ben de Mecliste bulunduğum iki dönem içerisinde İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu Başkan Vekilliği, daha önce de Türkiye İnsan Hakları Kurumu üyeliği ve yaklaşık on beş küsur senelik insan hakları geçmişi olan birisi olarak üç senedir Kamu Denetçisi olarak görev yapıyorum ve bu süre içerisinde de iş bölümü kurallarımız gereği öncelikli olarak mahallî idareler, insan hakları, ulaştırma, basın, iletişim, nüfus, vatandaşlık, mülteci konularında başvurular almaktayız. Geçen rapor konumuz olan 2023 yılı içerisinde de 2.771 başvuru almışız. Bu noktada sizlere teşekkür ediyorum çünkü çok farklı alanlarda, çok farklı yerlerde görev yapmış birisi olarak Kamu Denetçiliği Kurumunun verdiği kararlara idarelerin uyum sağlaması tamamen Kamu Denetçiliği Kurumunun Anayasa’da yer almasından ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin gücünden yararlanmasından kaynaklanıyor. Türkiye Büyük Millet Meclisine rapor veriyor olmam, senelik raporlarda kararlarımıza uyan idarelerin davet edilmesi, uyulmayan idarelere de neden bu karara uyulmadığı konusunda soru sorulması Kamu Denetçiliği Kurumunun daha etkin hâle gelmesini sağlıyor. Bunu biz bire bir çok fazla deneyimliyoruz çünkü biz özellikle kararlarımızda idareye yukarıdan, esastan kararlar vermek yerine, vatandaşın daha hızlı bir şekilde sorununu çözmek için dostane çözüm yolunu tercih ediyoruz. Bunun için de çok fazla idarelerle görüşme yapıyoruz çünkü bir konuda çok başvuru olması o konuda idareyle alakalı bir sorun olduğunu gösteriyor. Sorun olduğunu tespit ettiğimizde ya da daha önce tavsiye kararı verilen bir konu olduğunda idarecilerle görüşmek hem vatandaş iki aydan daha kısa bir süre içerisinde sorununun çözülmesini sağlıyor ama aynı zaman dilimi içerisinde aynı problemi yaşayan, bize daha önce müracaat etmese bile hiç bize gelmeden sorunun çözülmesini gerçekleştirebilen başvuru sahiplerine yol açıyor. Bu nedenle, biz, göndermeden sonraki sorunun çözülmesine ilişkin başvurularda yaklaşık yüzde 17,81 oranında dostane çözüm kararı vermiş durumdayız. Ayrıca, yasamız gereği bakmadığımız başvurularda, incelenemezlik kararı verdiğimiz başvurularda yasal mevzuata yer verip özellikle vatandaşın sorun yaşadığını gördüğümüz takdirde iletme kararı verdiğimizde, sadece iletme kararımız üzerine dahi sorunun çözüldüğü başvurular dikkate alındığında bu sayı yüzde 20’yi geçiyor. Siz de biliyorsunuz ki yargıya müracaat edilse dahi 10 başvurucudan 2’sinin sorununu hemen iki ay içerisinde çözebilen başka bir kurum fiilî anlamda çok fazla değil. Zaten Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda bile yüzde 10’dan daha az karar veriliyor olması başvuruların bir kısmının olumlu kabul edilemeyeceğini gösteriyor. Bu, aynı zamanda Kamu Denetçiliği Kurumunun da Meclisten aldığı güçle ne kadar rahat bir şekilde karar tesis edebildiğini gösteriyor.

Şimdi, biz Meclise rapor verdiğimiz için, daha önce tavsiye kararı verdiğimiz bir durumda ya da ivedilik arz eden bir durumda idarecilerle görüştüğümüzde çok net olarak sorunu çözmelerini sağlayabiliyoruz. Basite indirgeyeyim, olabildiğince somut örneklerle ben sunumumu yapmak istiyorum. Örneğin, emlak vergisi... Biliyorsunuz Türkiye’de 30 küsur milyon bina var ve herkes emlak vergisi veriyor ama yasa koyucumuz bazı istisnalar getirmiş durumda. Buna göre, köyden mahalleye dönüştürülen yerlerde emlak vergisine belli bir süre içerisinde muafiyet sağlanmış. 2 tane yasa var, birinin süresi geçti, biri devam ettiriliyor. O yüzden, idareler bazen iki yasaı birbirine karıştırıp eskiden köy olan mahallelerde de emlak vergisi almaya devam edebiliyorlar. Şimdi, biz bu konuda inceleme yaptığımızda, özellikle valiye sorup hangi yasadan yararlandığını öğrendiğimiz zaman kişinin emlak vergisi muafiyetine sahip olup olmadığını görebiliyoruz. Tekrar aynı konuda tavsiye verdiğimiz ilçelerde sorun devam ettiği takdirde, o zaman belediye başkanını arayıp çok rahat bir şekilde “Başkanım, zaten biz bu konuda tavsiye vermiştik, işte 20 kişi, 30 kişi ayrı ayrı müracaat etmiş, 30 tane tavsiye kararı vermeyelim çünkü siz de gidip Mecliste milletvekillerimiz önünde niye bu kadar çok tavsiye kararıyla muhatap olduğunuzu açıklamak istemezsiniz.” dediğimizde o sorunu çözüyor. Hatta ben bunun bire bir örneğini gördüm, daha sonra belediye başkanıyla karşılaştığımda dedi ki: “Sizin o bilgilendirmeniz üzerine -sonuçta idareciler bütün kararlardan çok haberdar değil- biz bu uygulamayı değiştirdik, müracaat dahi etmeyen 450 kişinin sorununu çözdük.” Bu, KDK’nin somut olarak sorun çözme yöntemi.

Bazen de idarenin haklı olduğu ama -maalesef bazı idarecilerimizde böyle bir durum var- çok az açıklama yaptığı için vatandaşta “Bana karşı ayrımcılık yapıldı, haksızlık yapıldı.” kanaatine yol açan uygulamalar oluyor. Bunu da yine emlak vergisinden devam ettireyim. Kişi yeterli açıklama yapmadığı için -hâlbuki iyi yönetim ilkelerinde gerekçeli karar biliyorsunuz önemli ilkelerden bir tanesidir- bize müracaat ediyor -dediğim gibi yine emlak vergisinden devam edersem- diyor ki: “Ben idareye başvurdum, emlak vergisi muafiyeti istedim ama idare tek satırlık cümleyle ‘Hakkınız yoktur.’ dedi, cevap verdi. Ben bu hakkı istiyorum.” Şimdi, normal idari sistem içerisinde yazışma yaptığınız zaman hem bürokrasiye sebebiyet vereceksiniz hem de idarenin de boşu boşuna zaman kaybetmesine yol açacaksınız. Örneğin, kişinin adresinde kamu lojmanı yazdığı için başvurularla iletişime geçtik ve kişinin normalde aslında bir kamu kuruluşunda mühendis olarak çalıştığını öğrendik. Ona uzmanımız yasal mevzuatı açıkladı “Yasa koyucunun takdiri gereği sadece şehit yakınları ve geliri sadece emekli aylığından ibaret olanlar bu muafiyetten yararlanırlar dolayısıyla çalışan insanın muafiyetten yararlanma şansı yok.” dediğinde kişi kendisinin aslında haksız olduğunu, sadece idarenin yanlış bilgilendirme yaptığını fark ederek başvurusunu çekebiliyor.

Bizim bu tarz idareyle asıl amacımız, idare ile vatandaş arasındaki sorunları olabildiğince aza indirmek çünkü biz sorunu çözemediğimizde, kişi yargıya gittiğinde hepimiz biliyoruz ki yargıdaki dava yükü nedeniyle hem yargılama uzun sürüyor hem de mahkemeler bir taraf lehine, bir taraf aleyhine karar verdiği için kişide hep “Bana karşı haksızlık yapıldı.” duygusu hâkim oluyor. Öyle olunca idare mahkemesinden bölge idare mahkemesine, oradan Danıştaya, hatta Anayasa Mahkemesine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine kadar on küsur sene o uzlaşmazlığın devam etmesine yol açılıyor.

Kamu Denetçiliği Kurumu kararlarında olabildiğince gerekçeye yer verilmesi -aslında baştaki uyumsuzluk- kişi haksızsa haksız olduğunu ifade etmek, haklıysa idare nezdinde çözmek yoluyla en kısa zamanda -yargıya da boşu boşuna iş yükü sağlamadan- sorunun çözülmesini sağlıyor. Ki Sayın Başkanım söylediler, Kamu Denetçiliği Kurumu Yasası çıkarılırken de zaten gerekçedeki amaçlardan bir tanesinin yargının iş yükünün azaltılması olduğu ifade edilmişti. Bu anlamda, ben, Kamu Denetçiliği Kurumunun bire bir verdiği kararları çok fazla önemsiyorum çünkü kişi, haklı ya da haksızsa en baştan bunu öğrenme ve buna göre de hareket etme imkânına sahip oluyor. Bu da tamamen bizim Dilekçe ve İnsan Hakları Komisyonu ile beraber gerçekleştirilen, alt komisyonla birlikte çalışmamızdan sağlanan da bir güç aslında.

Yine, basit bir örnek vereyim: Benim ilk denetçiliğimde -üç senedir Kamu Denetçisi olarak görev yapıyorum- HGS’yle ilgili çok fazla başvuru geliyordu, eminim siz seçmenleriniz dolayısıyla biliyorsunuz. HGS’de on beş gün içerisinde yeterli bakiye olmadığı zaman unutuluyordu. Tebligat Kanunu... Türkiye’de 400 milyon insan HGS’yi kullandığı için, 2 milyon üstünde de idari para cezası kesiliyor ve yaklaşık bir buçuk sene sonra, bir buçuk sene içerisinde tebligatlar gelirdi. O zaman da rakam çok aşırı derecede artıyordu; hem 4 kat ceza hem icraya konulduğunda avukatlık ücreti, icra, mahkeme masrafları vesaire. Kişi aslında haberdar olsaydı hemen ödeyeceği çok cüzi bir rakamı maalesef, tebliğden ve tabii sayının çok fazla olmasından kaynaklanan sebeplerle artarak ödemek zorunda kalıyordu. Biz buna ilişkin idarecilerle beraber toplantı yaptık -benim bulunduğum birimde çok fazla idareciyle görüşme yapıyoruz- sorunu ve bu konuda çok fazla başvurular geldiğini ifade ettik, hatta bununla ilgili tavsiye kararı verdik; on beş günün çok kısa bir süre olduğunu, ayrıca kişinin icradan önce maliyeti de idareye çok fazla olmayacak şekilde mesaj çekilmek, yazı gönderilmek ya da çok kısa bir şekilde haber verilmek suretiyle bilgilendirilmesi gerektiğini ifade ettik. Bire bir o kararı Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak siz uygun gördünüz, siz takdir ettiniz ve HGS’yle ilgili yasa değişikliği yapıldı; hem on beş günlük süre kırk beş güne çıkartıldı hem de mesajla bilgi vermek ya da herhangi bir yazıyla bilgi vermek suretiyle kişilerin haberdar edilmesi sağlandı. Bu, bize yapılan başvuruların sayısının birdenbire dramatik bir şekilde düşmesine sebebiyet verdi. Bu da -Kamu Denetçiliği Kurumu

kararları ve Meclisin birlikte- en azından sorunların var olduğunu gösterme açısından, yol göstermesi açısından fiilen katkı veren güzel örneklerden bir tanesi. Şu an bizim Denetçiliğimize HGS'yle ilgili çok az başvuru geliyor, onlar da bazen plakaların yanlış okunmasına ilişkin gelen cezalar. Onda bile biz yazışma yapmıyoruz, Karayollarındaki ilgili birimle bire bir telefonla irtibat kuruyoruz, mail atıp gerekli bilgileri iletiyoruz; onlar kameraları izlemek suretiyle kişi haklıysa cezayı düşürüyorlar, bunun bilgisini veriyoruz; haksızsa da buna ilişkin kaydı bize gönderiyorlar, kişi de kamera kaydı olduğu için en azından haksızlığında diretmiyor. Bu da sorunun çok kısa şekilde çözümlenebildiğine ilişkin örneklerden bir tanesi.

Ben süremi çok ekstra aşmak istemiyorum. Mahallî idarelerle ilgili çok fazla başvuru var, her biriniz seçim bölgelerinizden itibaren biliyorsunuz; doğumdan ölüme kamuya ait bütün hizmetlere mahallî idareler bakıyor dolayısıyla kişilerin talepleri bazen sadece idare nezdinde değil, başka insanların da durumlarını etkileyebilecek nitelikte olabiliyor. Örneğin, bir kişinin kendi tarlasına giden yerde imardaki yolun açılması talebine kişi bazında baktığınızda haklıyken, belediye bazında baktığınızda o kişiye sağlanan kaynak nedeniyle, daha fazla insana daha az hizmet gitmesiyle sonuçlanabiliyor; bu noktada bir denge gözetmeye çalışıyoruz.

Mahallî idarelerle ilgili başvuruların şu konuda bir sıkıntısı var: Örneğin, pazarlar. Herkes mahallesinde pazar olmasını istiyor ama hiç kimse kendi sokağında pazar olmasını istemiyor. Yani, birisinin yaptığı müracaatın başkalarını olumsuz etkilememesi için çaba gösteriyoruz. Yakın zamanda verdiğimiz özellikle parkla ilgili kararlar da buna benzer bir örnek. Evlerin çok yakınına parklar konulduğunda, belediye bunu fazla yer bulunmadığı için olabildiğince kamuya ait alanları arttırmak, park yerini arttırmak amacıyla açıklıyor ama parkın hemen yanında oturan vatandaşlar açısından da bu onların ses nedeniyle ya da huzur ve sükunu bozacak eylemler nedeniyle daha fazla zarar görmesine yol açıyor. Biz o noktada hem vatandaşın hem de o parktan yararlanan kişilerin hakkını korumak için parkın belki kalması gerektiğine ama kişinin de bu durumdan olabildiğince az etkilenmesi için -işte, çok sık bitkiler konması, sürekli olarak karakolların tedbirlerde bulunması- buna ilişkin somut önerilerde bulunuyoruz. Dolayısıyla iki tarafın da olabildiğince haklarını çözümleyebilmek için kararlar tesis ediyoruz.

Bizim insan haklarına ilişkin başvurularımız 215 tane. Cezaevine ilişkin özellikle her biri çok uzun zaman alan, çok ciddi emek verdiğimiz başvurular var. Biz bu konuda sıkıntı gördüğümüzde, o konuda da idareye sürekli olarak yol göstermek suretiyle, aynı konuda başka insanların aynı sorunları yaşamasını engellemeye çalışıyoruz.

Nüfus ve Vatandaşlık İşleri mültecide... Bir dönem Romanya'nın vatandaşlığını almak isteyenlere ilişkin denklikle ilgili çok fazla başvuru vardı. Basın kartlarına ilişkin başvurular, PTT ücretlerinin yükseliği ya da kayıtlı-kayıtsız postalara ilişkin başvurular ön plana çıkmakta.

Ben sizin çok fazla zamanınızı almamak için hemen bu konuyu bitirip sadece şunu ifade etmek istiyorum: Biliyorsunuz, Kamu Denetçiliği Kurumu anayasal bir hak arama kurumu olarak başvurular üzerine karar veriyor. İki: İdareleri iyi yönetime, hukuk ve hakkaniyet ilkelerine uymaya yönlendirerek herkesin haklarını savunmaya çalışıyor. Üç: Hak arama kurumu olduğumuz için uluslararası anlamda da çalışmalar gerçekleştiriyor.

Daha önce denetçiliğimde geri itme raporu düzenlemiştik, buna ilişkin hak ihlallerini belgelendirmiştik. Son dönem 7 Ekimden sonra İsrail'in gerçekleştirdiği ve yüzde 70'i kadın ve çocuk olan mağdurların bulunduğu saldırılar da Kamu Denetçiliği Kurumumuz tarafından rapor düzenlenmesini gerektirdi. Çünkü uluslararası hukukta bir başkasının savaş, insanlığa karşı suç ve soykırım suçuna muhatap olması hâlinde diğer ülkelerin bu konuda bitaraf kalması fiili anlamda çok mümkün değil. Bu konuda 7 kişilik bir çalışma grubuyla üç ayı aşkın bir süre, çok uzun bir zaman dilimi içerisinde Gazze

Özel Raporu hazırladık. Biliyorsunuz, Gazze, eskiden dünyanın en büyük açık hava hapishanesi olarak adlandırılıyordu çünkü on altı senedir karadan, havadan ve denizden abluka altındaydı, giriş-çıkış fiili anlamda çok ciddi kesintilere sahipti ama şu an Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin ifadesiyle dünyanın en büyük çocuk mezarlığına dönmüş durumda çünkü öldürülen çocuk sayısı 13.700'ü geçti; cesetleri binaların içerisinde kalmış çocuklar bunun içerisine dâhil değil; kadınları ve erkekleri saymıyorum bile. Daha da acı tarafı, binden fazla çocuk ampute edildi, bu da günde en az 10 tane çocuğun maalesef... İsrail, ilk olarak hastanelere karşı saldırılar düzenlediği ve sağlık mekanizmasına ulaşılmasını engellediği için çocukların kollarının, bacaklarının anestezi olmadan kesilmesine, hatta kadınların anestezi olmadan sezaryen olmasına yol açıyor. Daha da kötüsü, yaklaşık yetmiş dört senedir devam eden, Birleşmiş Milletlerin 150 kadar kararına konu olan İsrail'in saldırılarında ekstra bir durum olarak şu an açlık -Euro-Med'in Başkanının ifadesiyle- silah olarak kullanılıyor. Artık "daha da kötüsü olmaz" dediğimiz noktada, küçük bebeklerin suya ve gıdaya erişimleri olmadığı için öldüklerine dair videolar paylaşıyor. Bu noktada biz, Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Adalet Divanında delil olması üzerine, soyut herhangi bir yorumdan kaçınmak suretiyle, hem Cenevre Sözleşmesi hem Roma Statüsü'ne göre bir rapor tesis ettik. Yaklaşık 100 sayfalık bir tarihî arka planda bu saldırıların arka temeli ifade edildi. Biliyorsunuz, zaten Savunma Bakanı bunu ifade ederken insansı hayvanlarla savaştıklarını, buna göre mücadele edeceklerini söylediler ve ilk günden itibaren de Netanyahu "Artık gidin, her yeri enkaz hâline getireceğiz." derken aslında amacın kuzey Gazze'den aşağıya bütün herkesi indirmek, ondan sonra orta Gazze'yi de kuşatmak suretiyle Refah Kapısı'ndan da insanları Mısır'a göndermek, böylelikle yurtlarından kovmak amacını ortaya koymuştu. Biz bunları sadece belgelendirdik, dediğim gibi, herhangi bir yorum yapmadık. Ama Kamu Denetçiliği Kurumunun Meclise bağlı bir kurum olması ve sizlerden güç almamız nedeniyle de bu raporu dün Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanının başkanlığında kamuoyuyla paylaştık. Ben biraz sonra sizleri temsilen -hemen bitiriyorum- Başkanımıza takdim edeceğim ama arzu eden milletvekillerine göndermekten ve onların görüşlerini almaktan çok mutluluk duyarım çünkü sadece iyi bir çalışma yapmak yetmiyor. Bu çalışma, pek çok kuruluştan bir tık farklı olarak çok kapsamlı, içerisinde Birleşmiş Milletlerden, STK'lerden ve İngiltere, Amerika gibi diğer farklı ülkelerin yorumlarından ve 10 farklı alanda soykırım -ki soykırım hukuken kullanılması kolay bir olay değildir- savaş ve insanlığa karşı suçun gerçekleştiğini belgelendiren bir çalışma niteliğinde ama sizlerin desteğiyle olabildiğince fazla insana ulaştırmak mümkün. O yüzden sizlerin nezdinde Kamu Denetçiliği Kurumu çalışmalarına destek verdiğiniz için Türkiye Büyük Millet Meclisine teşekkür ediyorum.

Sağ olun.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL - Biz de çok teşekkür ediyoruz.

O raporu tüm Komisyon üyelerine ulaştırabilirsek iyi olur.

KAMU DENETÇİSİ FATMA BENLİ YALÇIN – Tabii Başkanım.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Peki, teşekkürler.

Şimdi söz sırası Sayın Dülger'de.

Buyurun.

KAMU DENETÇİSİ ARIF DÜLGER - Teşekkür ederim.

Sayın Başkanım, çok Değerli Komisyon üyeleri; saygılarımı sunarak sözlerime başlamak istiyorum.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100'üncü yılını kutlamanın ve 2'nci yüzyılına başlamanın kıvancıyla birlikte Gazze'de tüm dünyanın gözleri önünde uluslararası hukukun hiçe sayılarak insanlık onurunun ve vicdanının çiğnenmesinin verdiği üzüntü ve acı, diğer yandan ülkemizin önemli bir kısmını etkileyen yıkıcı depremin verdiği ızdırapla 2023 yılını bitirmiş bulunmaktayız. 11 ilimizi etkileyen deprem

karşısında bunun etkilerinin aşılması için kamu düzeninin, diğer yandan Gazze’de yaşanan insanlık dramıyla da insan temel hak ve özgürlüklerinin korunmasının ne kadar önemli olduğuna tanıklık ettik 2023 yılında.

Kurumumuzun da ülkemizdeki kişilerin haklarının korunması çerçevesinde sınırlı bir sorumluluğu olmaktan öte, dünyanın her tarafında temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ve güçlendirilmesine katkıda bulunması yönünde temel bir sorumluluğunun bulunduğu inanıyorum. Keza bu sorumluluk ulusal ya da uluslararası her platformda Başdenetçimiz Sayın Şeref Malkoç tarafından dile getirilmiş, savaş ve insanlık suçu işleyenler kınanmıştır. Temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ve güçlendirilmesine katkı anlamındaki bu evrensel sorumluluk Kurumumuza ağır bir yük yüklese de yaptığımız görevin önemini vurgulaması açısından bize ayrıca güç vermektedir. Bu güçle Kurumumuz ülkemizde de evrensel hukuk ilkeleri ışığında kişilerin hak ve özgürlüklerinin korunması, insan onuru ve insanın bizzatı varlık olarak yüce değerinden hareketle insanca yaşayabilmesi, daha iyi standartlarda hizmet alabilmesi ve iyi yönetim ilkelerinin kamu yönetimine rehberlik etmesi açısından çok önemli bir misyon üstlenmiştir. Bu misyon çerçevesinde hedeflerimiz, haklının hak ettiğine kavuşmasını, vatandaşın devletine güvenmesini ve vatandaş ile devlet arasında bağların güçlenmesini sağlamak ve vatandaş ile devlet arasında bir iletişim köprüsü olabilmektir. Zira Türkiye Büyük Millet Meclisine bağlı ve anayasal bir kurum olan Kurumumuz, idarenin eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını hukuka ve hakkaniyete uygunluk açısından incelemekte ve gerek duyulması hâlinde idarelere tavsiyede bulunmaktadır. Kısaca, hukuki denetimin yanında hakkaniyet denetimi yapmaktadır. Böylelikle Kurumumuz ülkemizdeki hukuk ve kamu düzenine istisnai bir katma değer sağlamaktadır.

Kurumumuz ülkemizde insan haklarının korunması ve güçlendirilmesi ile hukuk devleti ilkesinin gerçekleşmesi amacıyla çalışmakta olup kuruluşundan bugüne kadar verdiği kararlarla, hazırladığı yıllık ve özel raporlarla bu amaca katkılar sağlamış ve bundan sonra da sağlamaya devam edecektir. Bu katkının güçlenerek artması için Kurumumuza yurt dışındaki benzer kurumlarda olduğu gibi resen inceleme yetkisi yaparak insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin konularda yüce Meclisimize görüş bildirebilmesi, önüne gelen konularda açılan davalara müdahil olabilmesi veya Anayasa Mahkemesinde dava açabilmesi gibi yetkilerin verilmesi yanında, Kamu Denetçiliği Kurumunun kurumsal yapısının, idari ve mali statüsünün daha da güçlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede, içselleştirdiğim ombudsmanlık görevi Kamu Başdenetçimiz Sayın Şeref Malkoç’un rehberliğinde ve alanında uzman ekibimden aldığım destekle azim ve kararlılıkla yerine getirilmektedir.

Kurumumuz Kamu Denetçilerinin İş Bölümüne İlişkin Yönergesi’ne göre iş bölümüne esas konu ve alanlar bakımından, eğitim öğretim, gençlik ve spor; ekonomi, maliye ve vergi; enerji, sanayi, gümrük ve ticaret ile bilim, sanat, kültür ve turizm alanları yanında diğer konu ve alanlar başlıkları altında birimimize 2023 yılında toplam 2.931 adet başvuru dosyası havale edilmiştir. Bu havale edilen dosyaların sayısı birimimize yapılan başvuruların içinde yüzde 15,17 oranına tekabül etmektedir ki bu yıllık raporumuzun 65’inci sayfasında birimimize şikâyet dağılımını gösteren tabloda yer almaktadır. “Eğitim öğretim, gençlik ve spor” başlığı altında sınavlar ve bağlantılı uygulamalar, öğrencilerle ilgili işlem, eylem ve uygulamalar, yükseköğretim hizmetlerine ilişkin konular ve spor federasyonlarıyla ilgili başvurular; “Ekonomi, maliye ve vergi” başlığı altında bankacılık işlemleri, sigortacılık işlemleri ile ihale iş ve işlemleriyle ilgili başvurular; “Enerji, sanayi, gümrük ve ticaret” başlığı altında ise enerji ve tabii kaynaklar, tüketici hakları ve sorunları ve tüketici hakem heyeti uygulamalarıyla ilgili başvurular; “Bilim, sanat, kültür ve turizm” ana başlığı altında da bilim insanları ve bilimsel faaliyetlerle ilgili başvurular alınmış ve incelenmiştir. Bir önceki yıldan devreden dosyalar dâhil olmak üzere 2023 yılında 3.102 adet başvuru incelenerek neticelendirilmiştir. Birimimizce verilen kararların dağılımı yani karar türlerimiz yıllık raporun 70’inci sayfasında yer almıştır, bunları yıllık raporumuzun 70’inci sayfasında görmekteyiz.

Yıllık raporumuzun 73 ile 74'üncü sayfalarında yer aldığı üzere, birimimize intikal eden başvuruların konularına göre dağılımı ise şöyledir: Eğitim öğretim, gençlik ve spor alanındaki 1.455 başvuru, birimimize intikal eden başvuru dosyalarının yüzde 49,6'sını; ekonomi, maliye ve vergi alanındaki 1.012 başvuru yüzde 34,5'ini; enerji, sanayi, gümrük ve ticaret alanındaki 416 başvuru ise yüzde 14,2'sini; bilim, kültür, sanat ve turizm alanındaki 19 adet başvuru da yüzde 0,6'sını ve diğer alanlardaki konular -29 adet- yüzde 1'ini teşkil etmektedir. Geniş kitleleri etkileyen başvuru ve kararlara ilişkin olarak örnek vermek gerekirse: Eğitim öğretim, gençlik ve spor alanında Mühendislik Tamamlama Sınavı'na ilişkin olarak yerleştirme işlemlerinde referans alınan ALES puanının 71 olarak belirlenmesine itiraz meyanında başvuru karşısında Yükseköğretim Kurulu Başkanlığına tavsiye kararı verilmiş ve bu konuda Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı mevzuat değişikliği yaparak kararımıza uymuştur. Başkanım, süre açısından detaylarına girmiyorum.

Sermaye Piyasası Kurulu uzman kadrosunda görevli olup denetim elemanı olarak görev yaptığından bahisle İç Denetçi Aday Belirleme Sınavı'na kabul edilme talebine ilişkin başvuruda da Hazine ve Maliye Bakanlığı ile İç Denetim Koordinasyon Kurulu Başkanlığı tavsiye kararımıza uymuştur.

Yeminli Mali Müşavirlik Sınavı sonuçlarına itiraza ilişkin başvurularda TÜRMOB Başkanlığına yönelik olarak 2023 yılında 50 civarında tavsiye kararı verilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yapılan e-sınav oturumlarında bina sorumlusu olarak görevlendirilen personele her oturum için ayrı ücret tahakkuk ettirilmesi talebine ilişkin başvuru Millî Eğitim Bakanlığı tarafından kararımıza uyularak dostane çözüm şeklinde çözülmüştür. Okul pansiyon ücretinin iade edilmesi talebine ilişkin başvuruda, yine verilen tavsiye kararımıza Millî Eğitim Bakanlığınca uyulmak suretiyle talep yerine getirilmiştir.

Felsefe ve din bilimleri ana bilim dalı din psikolojisi bilim dalından bilim doktoru unvanını almaya hak kazanan başvuranın, düzenlenen diplomasında mezuniyet bilgilerinin eksik olduğu, diplomasında bilim dalının yazılmadığı iddiasına ilişkin başvuru karşısında Sakarya Üniversitesi başvuranın talebini yerine getirerek bilim dalına diplomada yer vermek suretiyle tavsiye kararımıza uymuştur.

Not ortalaması yeterli olduğu hâlde almakta olduğu bursun öğrenim kredisine dönüştürülmesine itiraza ilişkin başvuru da yine Gençlik ve Spor Bakanlığının dostane çözüm kararıyla çözüme kavuşturulmuştur.

Burs, öğrenim kredisine talebinin yaş şartı gerekçesiyle değerlendirmeye alınmamasına itiraza ilişkin başvuru karşısında tavsiye kararımız verilmiş -yıllık raporumuzun 379 ve 380'inci sayfalarında da mevcut- henüz bu karara uyulmamıştır.

Yaban hayatı ekolojisi ve yönetimi lisans programı mezunları için yaban hayatı mühendisi veya yaban hayatı ekoloğu meslek ünvanlarından birinin tanımlanması talebine ilişkin başvuruda kısmen tavsiye, kısmen ret kararı verilmiş olup yaban hayatı ekoloğu meslek ünvanı tanımlanmasına uyularak talebe ilişkin kısmi kabul yapılmıştır.

Kötü ve çirkin tezahüratta bulundukları gerekçesiyle belli bloklardaki tüm seyircilere uygulanan müsabakaya girişin engellenmesi yaptırımına itiraza ilişkin Türkiye Futbol Federasyonuna karşı 29/11/2023 tarihli tavsiye kararı verilmiştir, henüz bu karara uyum sağlanmamıştır.

"Bilim, sanat, kültür ve turizm" başlığı altında da TÜBİTAK Yurt İçi Yüksek Lisans Burs Programı başvurusunun kabul edilmesi talebine ilişkin tavsiye kararına TÜBİTAK Başkanlığı uymuştur.

Ekonomi, maliye ve vergi alanında ise kamu çalışanlarının almakta olduğu banka promosyonlarının güncellenmesi ve günün ekonomik şartlarına uygun hâlde getirilmesi talepli başvurular 2022 yılında çok yoğun olarak gelmiş olup 2023 yılında da devam etmiştir. Bunlarla ilgili de tavsiye kararları verilmiştir.

Deprem hasarı sigorta tazminatının güncel fiyatlarla ödenmesi talebine ilişkin 40'a yakın başvuru yapılmıştır. Bunlara yönelik de Doğal Afet Sigortaları Kurumu Başkanlığı ile Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurulu Başkanlığına tavsiyede bulunulmuştur.

Cezaevi yiyecek, iaae bedelinin ödeme gücü olmadığından bahisle iptal edilmesi talebine ilişkin, yine, Adalet Bakanlığına ve Gelir İdaresi Başkanlığına yönelik tavsiye kararımıza uyulmuştur.

“Enerji, sanayi, gümrük ve ticaret” başlığı altında da şantiye aboneliğinden mesken aboneliğine geçiş talebine ilişkin başvuru ADM Elektrik Dağıtım AŞ Genel Müdürlüğü tarafından uyulmak suretiyle yerine getirilmiştir.

Ceza infaz kurumlarında kalanlardan kendilerine ait elektrik tüketim bedelinin ticarethane abone grubu temel alınarak tahsil edilmesine itiraza ilişkin 40'a yakın başvuru alınmıştır birimimize. Adalet Bakanlığı bu konuda mevzuat yönetmeliğinde değişiklik yaparak verdiğimiz tavsiye kararına uymuştur.

Yüksek gerilim kaynaklı cihaz hasarı oluştduğundan bahisle, Toroslar EDAŞ'tan hasarın tazmin edilmesi talebine ilişkin başvuruda da kısmen tavsiye, kısmen ret kararı verilmiştir.

Son olarak, doğal gaz kesintisine itiraza ilişkin başvuruda da yine Adapazarı AGDAŞ Anonim Şirketiyle gerekli görüşmeler yapılarak sorun dostane bir şekilde çözölmüştür.

Bu örnek başvurularla birlikte bütün başvurular uzman ekibimle birlikte titizlik ve özen içerisinde incelenmiş, dosya kapsamında gerekli kararlar alınmış ve hem ilgili idarelere hem de başvuranlara bildirilmiştir. Bu vesileyle, ölkemizde hak ve hukukun tesis edilmesinde bir nebze olsun katkıda bulunmaktan onur duyduğumu ifade ederek sözlerimi bitirmek istiyorum.

Saygılarımla arz ederim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Evet, çok teşekkür ediyoruz.

Şimdi söz sırası Sayın Kalkan'da.

Buyurun.

KAMU DENETÇİSİ SADETTİN KALKAN – Sayın Başkanım, Komisyonumuzun değerli üyeleri; sizleri saygıyla selamlıyorum.

Benim Kamu Denetçiliğindeki görev dağılımıyla ilgili olarak görev alanım kamu personel rejimine ilişkin ihtilafların incelenerek sonuçlandırılmasıdır. Bu anlamda, kamu personel rejimi hususunda kısa bir açıklama yapmak istiyorum.

Kamu personel sistemi, rejimi denilince devletin üstlendiği görevleri yerine getiren personelin bağlı olacağı temel politika, koşul, kural, teknik ve uygulamaların tümü akla gelmektedir. Bu sistemler, kamu hizmetlerinin ve personelinin sınıflandırılması, hizmete alınması, atanması, ücretlerinin tespit edilmesi, yetiştirilmesi, değerlendirilmesi, yükseltilmesi gibi süreçleri düzenlemekte ve bünyesinde liyakat, kariyer ve sınıflandırma gibi belirli temel ilkeleri barındırmaktadır. Nitekim, Anayasa'mızın 128'inci maddesinde, devletin kamu iktisadi teşebbüsleri ve diğer kamu tüzel kişilerinin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle göröleceği hüküm altına alınmış olup diğer kamu görevlileri kapsamına hâkimler, savcılar, askerler ve üniversite öğretim üyeleri gibi ayrı bir personel rejimine tabi olan kamu görevlileri girmektedir.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda ise doğrudan bir kamu görevlisi tanımı yapılmamış olmakla birlikte, bahse konu kanunun 4'üncü maddesinde kamu hizmetlerinin memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçiler eliyle gördüröleceği kurala bağlanmıştır. Bu sistem içerisinde, işleyişi sırasında meydana gelen ast-üst ilişkileri veya yatay ilişkiler veya diğer farklı ilişkilerde rejimin işleyişi sırasında meydana gelen tüm ihtilafları, kamu personeli ihtilaflarını, doğrudan yapılan başvurular sonucunda, tarafımızca, yaklaşık 20-22 adet uzman arkadaşım ile birlikte sonuçlandırıp

-tavsiye kararı veya duruma göre değerlendirilerek- ilgili kuruma bildirmektedir. Burada personel rejiminde yapılan başvuruları biraz önce kısaca açıklamakla birlikte, genelde disiplin hukuku işleyişiyle ilgili ihtilaflar, alınan cezalara itirazlar, naklen atamalar, eş durumu atamaları, tayinleri veya engelli atamaları veya hastalık sebebiyle veya birinci derecede yakınının hastalığı sebebiyle atanma talebinde bulunanlar, sınavlar, sınavlara ilişkin yapılan haksızlıklarla ilgili yapılan müracaatlar, incelemeler ve kamu personeliyle ilgili yapılan buna benzer tüm başvurular tarafımızca sonuçlandırılmaktadır.

2023 yılında bu sistemle, işleyişle ilgili olarak yapılan başvuruların toplam sayısı 5.597 adettir. Yapılan bu başvurulardan sonuçlandırılan dosyalara göre 571 adet tavsiye kararı, 316 adet talebin reddine ilişkin karar sunduk; kısmen tavsiye, kısmen ret kararı 65 adet oldu. Bazen de vatandaş yapılan başvuruyu geri almayı talep ederek başvurusundan vazgeçiyor; bununla ilgili de karar verilmesine yer olmadığına dair 100 adet kararımız var. Yapılan başvurularla ilgili, gerek doğrudan menfaat ihlali oluşturmadığından gerek yasal bir mevzuat gerektirdiğinden veyahut eğer daha önce yargıya başvuru yapılmışsa yargılama daha kesin hüküm ifade ettiğinden o dosyaları inceleyemeyeceğimize dair kararlar veriyoruz; bunların sayısı da 1.290 adettir. Gönderme suretiyle yapılan, sonuçlanan başvurular vardır; gönderme kararımız da 1.240 adettir. Bazı başvurularda ise idareyle yapılan görüşmelerde idare, henüz karar verilmeden yapılan başvurunun yerine getirileceğini taahhüt etmekte ve bazıları da yerine hemen getirilmektedir; o da dostane çözüm kararımızdır, onunla ilgili kararımız da 166 adettir.

Burada, sistemin iç işleyişiyle ilgili olmakla birlikte öyle bazı başvurular gelmektedir ki memurun yani kamu görevlisinin vatandaşa olan tutum ve davranışında da bazen aksaklıklar meydana gelmektedir yani ahlaki olmayan veya saygı kurallarına, iyi yönetim ilkelerine aykırı birtakım tutum ve davranışlarda da bulunulabiliyor; vatandaşlarımızdan bu anlamda da başvuru geliyor ve biz ilgili idareden o tür başvuruları da sonuçlandırmasını ve incelemesini talep edebiliyoruz.

Bazen de inceleme imkânı verdiğimiz birtakım kararlar var, başvuruları ilgilendirmemekle birlikte bu kararı, bahsedilen meselelerin, oradaki anlatılan olayların eğer o kurumun en üst karar mercisinin, karar vericisinin bilgisinin dâhilinde olması gerektiğini düşünüyorsak ona iletmek üzere, incelenemezlik kararıyla beraber, en üst amiri de orada olup bitenlerle ilgili bilgilendirmek babında ilgili kurumun en üst düzey yöneticilerine gönderebiliyoruz; o anlamda, idarenin işleyişiyle ilgili de hiç olmazsa idarenin, en üst düzey amirinde olayla ilgili haberi olsun diye kararlarımız oluyor.

Benim anlatacaklarım bundan ibarettir.

Teşekkür ediyorum.

Sağ olun.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Biz teşekkür ediyoruz.

Şimdi, son olarak Sayın Özlem Tunçak Hanımefendi'ye söz veriyorum.

Buyurun.

KAMU DENETÇİSİ CELİLE ÖZLEM TUNÇAK – Sayın Başkanım, sayın vekiller; ben de sizleri saygıyla selamlıyorum.

6328 sayılı Kanun'un 7'nci maddesinde bir kamu denetçisinin münhasıran kadın ve çocuk haklarından sorumlu olması gerektiği ve bu şekilde, iş bölümü çerçevesinde başdenetçinin kamu denetçilerini görevlendireceği hüküm altına alınmıştır. Buradan da anlıyoruz ki kanun koyucu, Ombudsmanlık Kurumunu oluştururken kadın ve çocuk haklarına ayrı bir önem vermiştir. Biz de yaptığımız çalışmalarda kurumsal olarak bu haklar alanında hem başvuru hem de bilgilendirme, farkındalık yaratma faaliyetleri içinde bulunmaktayız. Bunun yanı sıra çalışma ve sosyal güvenlik hakkına ilişkin başvurular; “kamu personel rejimi-1” olarak yıllık raporda ifade edilen kamuda,

idarede İş Kanunu'na göre işçi statüsünde çalışanların haklarına ilişkin başvurular; engelli hakları, sosyal hizmetler ve ailenin korunmasına ilişkin konulardaki başvurular ben ve birimim tarafından incelenmektedir.

En çok başvuru konusu olan çalışma ve sosyal güvenlik hakkına ilişkin olan konudan başlarsam ki genel olarak benim birimimde de Kurumda da her daim en çok başvuru konusu olan -konjonktürel olarak başvuru konuları değişmekle birlikte- her zaman ilk 5'te yer alan bir haktır. “Çalışma hayatı” ve “sosyal güvenlik hakkı uygulamaları” olarak ikiye böldüğümüz zaman burayı, biraz evvel de ifade ettiğim gibi raporda “kamu personel rejimi-1” olarak geçen idaredeki işçi statüsü ve İş Kanunu'na göre çalışanlarla ilgili olan, 35 milyondan fazla kişinin başvuruları bize gelmektedir. Burada genelde işçilerin naklen ataması, becayişi, engel grubu atamaları, eş durumu ve can güvenliği, öğrenim durumu nedeniyle görev yeri değişikliği uygulamaları veya meslek koduyla ilişkili olarak şikâyetler bu yıl özellikle taşeronların kadroya geçmesinden sonra fazlasıyla gelmiştir.

Kararlarımıza esas olan diğer konu başlıklarını ise şöyle sıralayabiliriz: Ücretli öğretmenlerin hizmet tespitleri veya hizmet süreleri hesaplarına ilişkin başvurular, sendikalar ve toplu iş sözleşmelerine ilişkin İŞKUR ve uygulamaları, işsizlik ödeneği konularını içeren başvurular gelmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumunun, işlemlerine yönelik en yoğun başvuru aldığımız kurumların başında gelmesinin nedeni, uygulanan mevzuatın kapsamlı ve teknik olması; ayrıca, Sosyal Güvenlik Kurumunda, söylediğimiz gibi, beşikten mezara hatta anne karnından itibaren bu mevzuatın kişileri bire bir de etkilemesinden kaynaklıdır. Bu güçlük hem başvuranlar nezdinde tesis edilen işlemlerin anlaşılmasına hem de uygulayıcıların hata yapmasına yol açmaktadır. Kurumumuzun buradaki etki ve katkısı, gerek ret gerekse tavsiye kararlarında, başvuranlara hakkında tesis edilen işlemleri gerekçeleriyle en basit şekliyle anlatabilmek, uygulayıcılara ise eğer bir hukuka veya hakkaniyete aykırılık tespiti yapıldıysa sistemsal iyileştirme ve düzeltme yöntem ve fırsatlarını hatırlatmaktır. Bu anlamda Kurumumuzun uzmanlarının SGK yetkilileriyle yüz yüze görüşmeleri ve yerinde müzakereleriyle dosyaları dostane bir şekilde çözme yönünde yoğun emek ve mesai harcanmaktadır.

2023 yılında SGK bağlamında başvuruların biri de EYT Yasası olarak bilinen, sonrasında 2,5 milyon emeklilik başvurusu yapılması nedeniyle başta büyükşehirler olmak üzere bazı illerimizdeki iş yoğunluğu nedeniyle sonuçlandırılmayan emeklilik işlemleri olmuştur. Bu anlamda da biz Sosyal Güvenlik Kurumu -diğer meslektaşların, denetçi arkadaşların söylediği gibi- idarecileriyle yoğun bir şekilde çalışarak vatandaşın işlemlerinin sonuçlandırılması veya sistemsal önerilerin geliştirilmesi şeklinde devam ediyoruz. Bu alanda emeklilik işlemlerine yönelik uyuşmazlıklar, emekli ikramiyesi işlemleri, yurt dışı borçlanma işlemleri, sosyal güvenlik sözleşmelerine ilişkin uyuşmazlıklar, mülkiyet hakkı çerçevesinde sosyal güvenlik ödemeleri yoğunluk kazanmıştır.

Bunun dışında, Kamu Denetçiliği Kurumu ülkemizde bir ilk olarak 18 yaş altı çocuklardan direkt başvuru alan tek Kurumdur, şikâyet mekanizmasıdır. Bu anlamda, kadın ve çocuk hakları alanındaki başvurularda menfaat ihlali aranmadan başvurular değerlendirilmektedir. Kurumumuza yapılan her bir başvuru Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde güvence altına alınan tüm haklar çerçevesinde ele alınmaktadır. Burada ilk başta çocuğun katılım hakkı çerçevesinde ayrı olarak oluşturulan çocuk “web” sayfamız ve şikâyet mekanizmamız, başvuru şeyimiz var. Yetişkinlerden gelen başvurular -eğer 18 yaş altıysa- otomatikman bu sayfaya zaten yönlendirilmektedir. Boş bile yapılırsa biz bunları uzmanlar vasıtasıyla çocuklarla iletişime geçerek yaptıkları başvurunun kale alındığı, kendilerinin bir birey olarak kabul edildiği hissini vermek amacıyla çocuğun katılım hakkı çerçevesinde önce başvuran çocukla, daha sonra konuya müteallik olan idareyle görüşmeler yaparak sorun veya isteklerini çözmeye çalışmaktayız. Buradaki amaç, zaten çocuk idareye başvurmadığı için bir gönderme kararıyla idareyi harekete geçirmek, daha sonrasında ise buradaki çocuklarda hak arama kültürünün yerleşmesini sağlamaktır. Bu anlamda müfredattaki 4'üncü sınıf, 7'nci sınıf ve 9'uncu

sınıftaki insan haklarına ilişkin derslerde de hem çocuk hakları hem de Kamu Denetçiliği Kurumu derse girmiştir. Biz bu alanda hem STK'lerle hem de tabii ki UNICEF'le ve ayrıca İnsan Hakları Komisyonunun altında kurulan Meclisimizdeki Çocuk Hakları Komisyonu ile yakın ilişki içinde çalışmalarımızı sürdürmeye gayret ediyoruz. “Ombudsman Halkla Buluşuyor” il toplantılarımızda da baroların çocuk hakları merkezleriyle orada KDK uygulamaları veya çocuk hakları konusundaki mevzular üzerine başvuru ve inceleme prosedürü, bilgilendirme sunumları yapmaktayız. Çocuk Hakları Sözleşmesi ulusal mevzuat çerçevesinde ve KDK Çocuk Hakları Strateji Belgesi’nde belirlenen çocuk dostu yaklaşımıyla çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Bu, Birleşmiş Milletlerdeki 4 çerçeve hak şemsiyesi altında, diğer haklar -beslenme hakkı, eğitim hakkı, sağlıklı yaşam hakkı, bilgiye erişim hakkı- çerçevesinde yer almaktadır.

Çocuklarımızdan gerçekten yetişkin başvurularından daha kalifiye, daha güzel ve toplumsal sorunlara ilişkin başvurular gelmektedir. Bunun yanı sıra, hani akran zorbalığı ve eğitim hayatında, okulda ve işte park, bahçe durumlarıyla ilgili başvuruların yanı sıra, tabii, aileleriyle veya akran zorbalığıyla ilgili de başvurular gelmektedir. Biz kamu ile vatandaş arasındaki iş ve işlemlerle görevli olmakla birlikte söz konusu çocuklar olduğu zaman aile veya diğer konularda da özel hukuka giren konularda da çözüm odaklı yaklaşmaktayız. Burada çocuklar, daha sonra da Ombudsman Kulübündeki gençler itibarıyla bu başvurudan farklı olarak hak arama kültürü ve zihniyet dönüşümünü bu şekilde sağlayarak, inşallah, sadece kadına yönelik değil herhangi bir şeye yönelik şiddetin oluşmamasını orta veya uzun vadede hedeflemekteyiz.

Bu anlamda ailenin korunması başlığı altında da çocuğun yüksek menfaati, yararı çerçevesinde yaklaşarak çocukla kişisel bağ kuramayan boşanmış ebeveynlerde daha önce teslimat İcra İflas Kanunu’na göre yapılıyordu sizin de bildiğiniz üzere, bizim tavsiye kararımız ve özel raporumuz ve konuyu takibimizle birlikte Türkiye Büyük Millet Meclisinin, yasa koyucunun iradesiyle çocuk teslimi bir mal teslimi olmaktan çıkarıldı, yeni bir sistem geliştirildi ki bu gerçekten devrim niteliğinde çok önemli bir gelişme. Buradan sonra da keyfiyet değil ama zaruret hâlinde kişisel ilişki kurmaya çalışan ebeveynlerden birisinin elektronik yapı vasıtasıyla da çocukla iletişimini devam ettirebilmesi hususunda bir tavsiye kararımız oldu. Adalet Bakanlığımız da olumlu yaklaştı, bu konuda çalışmalara başladı ve hatta ilk toplantısına bizi de davet edilerek konu hakkındaki görüşlerimizi aldı. Bu da Ombudsmanlığın genel sistem üzerindeki tavsiye kararları özel raporunun etkisi ve çalışmaların ortak yürütülmesi açısından önemli bir örnek.

“Kadının insan hakları” başlığı altında ise kadına yönelik şiddetle ilgili bizim de yaşamızda yargı organlarına aksetmiş olaylara bakamama, inceleyememe, görev dışı kalma nedeniyle genellikle incelenemez kararları verilmekle birlikte, başvuran kadının psikolojik durumu, hukuki yardım veya sunulan kamu hizmetlerine ulaşması hususunda rehberlik yapma, ilgili idarelerle koordinasyonu sağlayarak bu konuda da kadının güvenli bir alanda olduğuna emin oluncaya kadar, her ne kadar incelenemezlik olsa da, takibimiz altında devam etmektedir ama bu konuda 6284 sayılı Kanun kapsamında hâkim, kolluk görevlileri ve mülki amirler tarafından istem üzerine veya resen verilecek tedbir kararları dışında idarelerin yargı kararı içinde bulunmadığı gerekçesiyle şiddete maruz kalan ya da kalma tehdidinde bulunan bir kadının idari taleplerini herhangi bir inceleme yapmaksızın reddetmesi ve somut olaya ilişkin risk değerlendirmesi yapmak suretiyle idarenin yetkileri dâhilinde gerekli tedbirleri alması hususunda -hatta bundan öncekinde Sağlık Bakanlığı da buraya çağırılmıştı- bizim tavsiye kararımız vardı, bu ve benzeri başvurular devam etmekte, biz aynı tavsiye kararlarımızı vermektediriz. Bazı idarelerce bu yer değişikliği dikkate alınmakta, bazıları ise uymamaktadır; bunu heyetinizin dikkatine sunmak istedim.

Ayrıca, kadına yönelik şiddetin haricinde personel alım ilanında cinsiyet ayrımı yapılmaması, cezaevlerinde ihtiyaç duyulan hijyenik malzemelerin temini için özel düzenleme yapılması -ki Adalet Bakanımız bunun üzerine de bir genel düzenleme yaptı- boşanma ve can güvenliği nedeniyle yer değişikliği talepleri sıklıkla gelmektedir.

“Sosyal hizmetler, engelli ve yaşlı hakları” başlığı altında ise en fazla sosyal yardımlar, evde bakım aylıkları, engelli aylıklarının bağlanması taleplerine veya bir şekilde kesilmesine, tekrar bağlanmasındaki sorunlara ilişkin veya muhtaçlık kriterlerine ilişkin çeşitli başvurular gelmektedir.

Deprem tabii ki çok büyük etkiledi. Bizde de sosyal yardımlar açısından yani benim birimime gelen depremle ilgili sosyal yardımlar açısından yoğun bir başvuru oldu. Biz de burada hemen aktif bir rol alarak orada -AFAD olmak üzere- ne olduğunu, kamu idarelerinin bu iş bölümünü nasıl yaptığını, bu sosyal yardımlar nasıl ulaşıyor veya ulaştırılıyor, önce bir görev bölümünü ve yaptıkları işlemleri uzmanlar kamu idareleriyle bir araya gelip veya onlardan buna yönelik mevzuatları da talep ettikten sonra, biraz evvel Yahya Bey’in bahsettiği üzere, idareler çok olumlu ve iş birliği içinde yaklaştılar bu sosyal yardımların ilgili kişilere ulaşması yönünde veya depreme özel getirilen yardımların ulaşması yönünde. Daha sonra da eğer başvuranlara gönderme kararının içinde, sosyal güvenlik dâhil ne tür ve hangi idareden neyi talep edeceklerine ilişkin geniş bir gönderme kararıyla başvuranları da bilgilendirdik.

Bunların dışında, biz, kadın ve çocuk hakları, engelli sosyal hizmetleri alanında Cumhurbaşkanlığının Strateji Başkanlığının On İkinci Kalkınma Planı veya bakanlıkların strateji ve eylem planlarının izlenmesi hususunda burada da aktif rol alıyoruz, bütün toplantılara katılıp yön vermeye çalışıyoruz. Ayrıca, daha önceki özel raporların dışında, Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü var Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında. Genelde “yaşlı hakları” dediğimiz zaman da hep engelliyle birlikte anılıyor, bu Genel Müdürlüğün ihdasında da gözüktüğü üzere. Yaş alan da bir nüfus var, Avrupa’da özellikle bu konu gündeme geliyor. Bizde de nüfusumuzun gençleşmesi yönünde bir eğilim var. Biz de burada, 2024 yılının Emekliler Yılı ilan edilmesiyle birlikte “Yaş Alan Bireylerin Hakları” konulu bir çalıştay ve ardından özel rapor düzenlemekteyiz. Çünkü burada, yaş alanlar nedir, hangi yaştan sonra neye ihtiyaç duyuluyor veya ne hakları var, bu değişen aile yapısıyla birlikte de aslında bu konuda, sosyolojik ve haklar bağlamında güzel, geniş çaplı bir çalıştay ve özel rapor düzenleyeceğiz.

Çalışmalarımızda bir başvuru özelinde değil benzer mağduriyetleri yaşayanlar bakımından da idarenin iyi yönetim ilkeleri çerçevesinde sistematik olarak çözüm sağlayacak adımlar atmasını hedeflemekte, bu yönde de teşvik etmeyiz, dolayısıyla tavsiye kararlarımızın içeriği bu anlamdadır.

Bunun yanında, Kurumumuz çalışmaları, başvuranların da hak ve yükümlülüklerini öğrenmeleri, buna yardımcı olmak, hukuki veya psikolojik rehberlik yapmak, bir anlamda onlara yanlış anlaşma veya eş dosttan öğrendikleri değil, gerçekten hangi idareden hangi talepleri ne surette elde edebilecekleri veya edemeyecekleri konusunda da bilgilendirme, rehberlik çalışmalarımız vardır.

Bu vesileyle 2023 Yılı Raporu’nun hayırlara vesile olmasını diliyorum.

Saygılarımla sunarım.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Evet, çok teşekkür ediyoruz.

Gerçekten son on beş yirmi yılda hak arama yolları çeşitlendi ve bu çeşitlilik içerisinde de en çok işlevselliği artıran Kamu Denetçiliği Kurumudur. Bunun da en büyük sebebi, Yahya ağabeyin söylediği gibi, sırtını Türkiye Büyük Millet Meclisine dayamasıdır. Bundan biz de mutluluk ve memnuniyet duyuyoruz.

Özellikle, vatandaşlardan gelen binlerce sorunda belli bir zaman aralığında, hızlı bir şekilde, ilgili kurumlar aranarak tekrar o vatandaşa dönüş sağlamanız da çok kıymetlidir.

Tüm bunların yanında, Kamu Denetçiliği Kurumunun idari ve mali yapısının güçlendirilmesi için de bu dönem Komisyon üyesi arkadaşlarımızla beraber raporumuza da yazacağız. Bunun artırılması gerektiğine inanıyorum çünkü Kamu Denetçiliği Kurumunun işlevselliği, idari yapısı, mali yapısı güçlendiği zaman hem daha çok vatandaşımızın sorunlarına çözüm bulunacak hem de mahkemelerin yükü de aslında azaltılacaktır. Tüm bu yapılan çalışmalar çok kıymetlidir.

Tekrar, sizlere ve sizlerle beraber çalışan tüm uzman arkadaşlara teşekkür ediyoruz.

Söz almak isteyen arkadaşımız var mı?

Mahmut Bey, buyurun,

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Teşekkür ediyorum Değerli Başkanım.

Değerli milletvekili arkadaşlar, değerli Kamu Denetçiliği Kurumu temsilcisi arkadaşlarım ve diğer personel arkadaşlar, basın mensupları; hepinizi saygıyla, hürmetle selamlıyorum.

Tabii, Kamu Denetçiliği Kurumu güzide bir kurumumuz ve bu raporun hazırlanmasında emeği geçen siz ve çalışan diğer arkadaşlara çok teşekkür ediyorum. Emeğinize sağlık; derli toplu, çok iyi bir çalışma olmuş, işin doğrusu bu. Elinizden gelen tüm gayretleri gösteriyorsunuz yasal imkânlar dâhilinde ama bazı eksiklikleri de söylemeden geçemeyeceğim ben.

Öncelikle, benim sizden istirhamım... Tabii, bu yasa 2012’de hazırlandı, 2013’te yürürlüğe girdi, aşağı yukarı on bir yıllık geçmişi olan bir yasamız. Bu yasamızla birlikte bunun irtibat hâlinde olduğu gerek Anayasa’nın 74’üncü maddesi ve gerek diğer kurumlara da iç içe; onun için, bizim bu Kurumun daha bilinir bir hâle gelmesinde... Sizlerin ve Şeref Bey’in Başkanlığında Türkiye’de bilinir bir hâle geldi, daha önce -Yahya Bey’in dediği gibi- âdeta bir ölü kurum şeklindeydi, bilinmeyen bir kurum şeklindeydi; bu çitanın daha da yükselmesini dilerim ben.

Bu anlamda, bu konuda sizden istirhamım, mevzuatınız kitapçılarda bulunmuyor arkadaşlar yani mevzuat eksikliğinizi... Ben iyi bir okuyucu olarak -hiç bunu şey söylemeyeceğim- bunu bulamıyorum. Sizin en son hazırlanan mevzuatınız, ilk çıktığı dönemdeki mevzuat var, onun dışında küçük el kitapçıkları şeklinde piyasada bulunmuyor. Bunu sizden istirham ediyorum, mesela bunu Türkiye Eşitlik Kurumu yapıyor ve Kişisel Verileri Koruma Kurumu yapıyor ama sizin bu konuda bu eksikliğinizi var, bunu gidermenizi istirham ediyorum. Artık, bunu yayınevleriyle mi anlaşırsınız, kendiniz mi basarsınız... Yani mesela, desem ki: Sizin Kurumunuzla ilgili bir kanun var mı elinizde, biz Komisyon üyelerine birer tane takdim edebilir misiniz? Elinizde belki birer tane sizin için vardır ama bize vereceğiniz varsa isteriz, sizde olmayacağını düşünüyorum ben; mahcup da olmak isterim bu konuda doğrusu, yok çünkü. Yani bunun dağıtılmasını ve bunun bastırılmasını istirham ediyorum ben sizden.

İkinci konu, evet, “güzide kurumumuz” dedik. Şimdi, mesela, Gar katliamı 2015’te oldu, kanunumuz 2013’te oldu. “O dönem biz görevde değildik.” diyeceksiniz; evet, siz görevde değildiniz ama netice itibarıyla her konuyla ilgili -103 insan vefat etti- idarenin sorumluluğu açısından siz Kurum olarak bazı önemli gördüğümüz konuların üstüne gidiyorsunuz, güzel rapor düzenliyorsunuz ama Gar katliamıyla ilgili, idarenin kusuruyla ilgili maalesef bugüne kadar Kamu Denetçiliği Kurumunun bir raporu yok ama hâlen de gecikmiş değil. 103 insanımız orada bombayla katledildi, insanlığa karşı işlenen bir suç, bu konuda bir özel rapor düzenlemenizi istirham ediyorum ben.

Bu sosyal güvenlikle ilgili çıkış kodları, maalesef 29’uncu çıkış kodu var, bu çok maymuncuk bir kavram. Nasıl maymuncuk kavram? Zaten arkadaşlarımızın çoğu, sizler gibi arkadaşlar da, yine herkes hukukçu, herkes alanında uzman arkadaşlarımız ve şanslı olduğumuz bir şey daha var, önceki dönem Türkiye Eşitlik Kurumundan bir üstadımız da yine aramızda. Şimdi, diyor ki: “Kod 29 çok genel bir ifade, işveren tarafından işçinin ahlak ve iyi niyet kuralları...” Kime göre iyi niyet, kime göre ahlak kuralları? Çok geniş kapsamlı, bu konu da maalesef işçiler tarafından, çalışanlar tarafından kamuoyunda

çok dile getirildi. Bu konuyla ilgili eğer bir tavsiye kararınız varsa bizimle paylaşabilirseniz seviniriz veya bu konuyla ilgili müracaatlar mı olmadı bilemiyorum ama varsa bu kararları paylaşırsanız mutlu olurum. Çünkü hakikaten bu, önemli bir madde; bununla ilgili kanun teklifleri de verdik ama bir türlü olmuyor, orada kaldı.

Yani siz genişlemeye doğru adım attığınız için tavsiye mahiyetinde bir önerim de olacak; o da şu: Mesela, “EKAP sistemi” dediğimiz bir sistemde kamu ihalelerini, tüm ihaleleri veya belediyelerin hepsinin yapmış olduğu ihaleleri, iş ve işlemleri, yasaklı şirketleri, hepsini gayet rahat kontrol edebilme imkânı var. EKAP sistemini cep telefonunuza gayet rahat App Store’dan indirebiliyorsunuz. Neden acaba Kamu Denetçiliği Kurumunu da yine App Store’a kaydedip böyle bir program yapmıyorsunuz? Biraz önce ben kendim kontrol ettim, baktım, yoksunuz. Yani bence bunu yapmakta fayda var. Yani bu Kurum bunu yapabilmeli, yapabilecek bilgi ve donanımına da sahip diye inanıyorum benim bildiğim, tanıdığım Kamu Denetçiliği Kurumu; bunu yapmakta fayda var.

Evet, değerli üstadımız dedi ki: “Yani her ne kadar 4’üncü maddede askerî konular bu Kamu Denetçiliği Kurumu denetiminin dışındadır...” Ama sırf “askerî”, o ibare önemli. Şimdi, mesela, aynı şekilde ben sizlere şikâyet etmiş durumdayım. Nedir? Orada “yasama faaliyetleri” diyor. Peki, biz, şu anda yasama faaliyeti kompleksinin içindeyiz, burada -her yapılan işlem- şu andaki işlem bir yasama faaliyetidir ama şu dilekçeyi -değerli arkadaşım Kanunlar Kararlarda çalışıyor, uzman arkadaşımız- vatandaş olarak geldik, dilekçeyi verdik. Hanımefendi arkadaşımız bu dilekçemi alırken kaydetmedi vesaire... Bu, bir yasama faaliyeti değil; bu, idari bir faaliyet. Bunun bu kanunun kapsamının içinde olması lazım veya ben kalkıyorum aynı şekilde Bakanlığa, İçişleri Bakanımıza yazılı soru önergesi verdim. “İyi idare” ilkesi uyarınca, “iyi yönetim” ilkesi uyarınca özenli bir şekilde cevap vermesi gerekir ya, vermemiş; size şikâyet ettim, şu anda sizden hâlen bir karar gelmiş değil. Bu, yasama faaliyeti değil. Umarım ve dilerim “yasama faaliyeti” deyip bu talebimin reddedilmemesi lazım çünkü ben orada “iyi idare” ilkelerine uyulmadığı gerekçesiyle bu müracaatı yapıyorum, yasal süre içerisinde müracaat edilmemesi vesairesi, bunlar önemli olan hususlar. Yani o dediğiniz olayda evet istisna var ama bu istisnayı biz temel hak ve özgürlüklerden yana mı kullanacağız? Hani bu temel hak ve özgürlüklerin gelişmesine yönelik de bir amacı var ya bu Kurumumuzun, bizim, insan hakları açısından bir şeyi de var bu Kurumumuzun. Bu açıdan o konuda Yahya Bey’in o “sırf askerî” deyimini bence çok önemli bir kavram. Bunu da bence işte gerek yasama faaliyeti gerek yargı faaliyeti derken... “Yargı faaliyeti” diyelim, yargı faaliyetiyle ilgili mahkemenin duruşma salonuna kimsenin müdahale ettiği yok ama nedir? Yani mahkeme hâkiminin kararını geç yazması bir yargı faaliyeti değil, idari bir işlem açısından onun hızlı yazılması lazım veya ben gayet rahat duruşma günü açısından -bitiriyorum Başkanım, özür dilerim- davamı açtım, altı ay sonraya gün verildi. Bu, bir idari faaliyetten ziyade idari bir işlemdir. Yani, bence mümkün olduğu kadar insan haklarının lehine bir yorumlama yapmak lazım.

Değerli Başkanım, bence bu alt komisyonumuzla değerli bir çalışma yapıyorsunuz, Başkanlığımıza teşekkür ediyorum. Bu rapora uymayan kurumlar var, bunları davet etmekte yarar var. En azından “Arkadaş, neden uymuyorsunuz? Değerli arkadaşlarımız bu kadar çalışma yapmışlar, kararlar vermişler.” Yani bu raporu Meclise getirmeden önce bunları da bir davet etmek lazım.

Şimdi, “dostane çözüm kararı” ibaresi çok önemli, çok güzel, çok hoş bir kavram. Yani mesela benim size başvurum var, Kamu Denetçiliği Kurumuna -Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi- dilekçe elimde, kararınız benim elimde ve şanslıyım bir yönden. Neden şanslıyım? Sayın Yahya Bey’in hem önceki dönem Şanlıurfa milletvekilimiz olması sebebiyle hem de Komisyonunda görev alması sebebiyle şanslıyım. Neden? Sorunları bizzat, bire bir yaşayan bir arkadaşımız olarak. Mesela, Eyyübiye’yle ilgili, Eyyübiye’de bir çöp deposu var, şikâyet ediyorum Büyükşehir Belediyesini. Büyükşehir Belediyesi “Tamam, yapacağız.” diyor ama sizin kararınızda “Dostane çözümle bu sorun giderilmiştir.” diyor. Yahya Bey -belki benden daha iyi çünkü o bölgede çok uzun süre vekillik yaptı- telefonla arasın “Sizin

buradaki o pis koku, çöp sorununuz halledildi mi halledilmedi mi?” diye. Hâlen vatandaş eylem yapıyor arkadaşlar. Sizden istirham ediyorum, böyle dostane çözüm kararlarınızı verirken müştekiyi de hele bir arayın veya da bir yazı yazın “Ya arkadaş, biz bunu giderdik diyorlar, gerçekten giderilmiş mi?” Giderilmemiş, siz de burada bunun giderildiğini, dostane çözüm yoluyla halledildiğini yazmışsınız. Yok arkadaş. Verdiğiniz karar ne zaman söyleyeyim, 28 Nisan 2022; yıl şu anda 2024 arkadaşlar, sorun hâlen devam ediyor. Yani Kamu Denetçiliği Kurumunun bu şekildeki kararları güzide Kurumuma şey yapıyor...

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Ama şöyle bir şey var: Yani kurum eğer “O tavsiye kararına, evet, biz uyduk ve o sorunu ortadan kaldırdık...”

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Tavsiye kararı değil, dostane çözüm. Aynı ibareyi okuyayım Sayın Başkan.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Yok. “Sorunu ortadan kaldırdık.” deyip de ileriki zamanda tekrar aynı sorun nüksetmişse belki...

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Üstat, çöp ya, burada olmaz, kokuyor. Yani Yahya Bey bölgeyi çok iyi bilir. Yani ben o konuda niçin şanslı olduğumu söylüyorum yani işin şeyi açısından söylüyorum. Şimdi mümkünse bu tavsiye kararları, ne olur, sizden istirham ediyorum, bu güzide Kurumun kararları şey olmamalı yani ben gerçekten...

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – “Takipçisi olalım.” diyorsun, doğru mu anladım?

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Evet.

Bir de şunu yapın, ben onları yaşadığım için size söylüyorum: Şimdi, aynı konuyla ilgili çok başvuru var. Bu konuyla ilgili tüm Şanlıurfalıları ben örgütledim, hepsi size başvurdu. Tavsiye kararında ne yaptınız biliyor musunuz? Ya, ilk başvuruyu yapanın adını... Hukukçuyuz, hani, davalarda ilk başvuruyu yapan neyse hepsinin dosyası onunla birleştirilir. Siz kalkıyorsunuz, benimkini en sona, benim adımlı geçirmeden ortalarda birisinin başvurusuyla benim dosyama birleştiriyorsunuz. Neden? Biz neye göre... Usul ne? Yani usul kanununuz eksikse “Ya, arkadaş, usulle ilgili, başvuruları hangi dosyayla birleştireceğimiz hususunda bir eksiklik var, boşluk var.” deyin, biz onu da düzenleyelim Mecliste ama biz eğer usul hukuku hükümlerine göre hareket edeceksek, son dosyalar birbirlerine bağlantılıysa, ilgiliyse ilk dosyayla birleştirilir. İlk şikâyet benim, niye birleştirmiyorsunuz arkadaşlar? Yani bunlar doğru kararlar değil veya eksiklik diyeyim ben, bunu bunlarla birleştirmenizi istirham ediyorum.

Şu aşamada benim söyleyeceklerim bu kadar.

Ha, mevsimlik tarım işçileriyle ilgili özel rapor. Her konuyla ilgili var, duyarlısınız, kutluyorum ama mevsimlik tarım işçileriyle ilgili raporunuzu ben bulamıyorum. Orada neyle alakalı? Bir, çocuk haklarıyla ilgisi var. Niye? Çünkü çocuk martın başında, Nisanın 1’inde Şanlıurfa’dan Türkiye’nin 71 iline gidiyor; okuldan, eğitimden uzak, barınmadan uzak, beslenmeden uzak. İki, kadın haklarıyla ilgili yine aynı şekilde; üç, sosyal güvenlikle ilgili yine aynı şekilde yani insan hakları açısından, barınma hakkı işin içinde. Sizden istirham ediyorum, bu mevsimlik tarım işçileriyle ilgili de eğer özel bir rapor düzenlenirse bence büyük bir yaraya dokunmuş olursunuz ve en azından bunun giderilmesi hususunda katkılarınız çok büyük olur ve unutulmaz emekleriniz olur. Oradaki çalışan mevsimlik tarım işçilerinin ücretleri, sigortaları... Sigortasıyla ilgili yok efendim “Bu tarım işçiliği 50 kişinin altında olduğu için bunlar sigortalı olmaz.” Yani adam sınıra getiriyor, kanuna karşı hile yapıyor; 49 kişi çalıştırıyor veya 20 kişi çalıştırıyor yani bahçe bahçe dolaştırıyor bu insanları. Bu konuda büyük bir eksiklik var.

Benim söyleyeceklerim bu kadar.

Tekrar emeklerinize sağlık. Öyle inanıyorum ki bu Kurumumuzun daha güzel şeylere imza atacağına eminim ama bu dediğim hususların da nazara alınmasını ve...

Son sözler şu olsun Başkanım: Raporun son kısmında temenni ve eksiklerle ilgili bölüm var. Ben onu daha önceki genel toplantıda dile getirdim, oradaki tutanakta tüm beyanların da aynen buraya şerh olarak geçmesini... Niye? Çünkü orada kanun teklifleri vermişiz, personel eksik, sürekli ihtilaflar artıyor ve daha eksik... Özlük hakları açısından kamu denetçisi arkadaşlarımızın yarın öbür gün süresi bittikten sonra geri dönüşleriyle ilgili...

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Zaten raporumuza yazalım diye bahsettim onu.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Mesela, yargıdan gelen personel arkadaşlarımız -şu anda içinde var mı, yok mu bilemiyorum ama- iki yıllığına çalıştırılıyor, görevlendirmeye bir yıl daha uzatılıyor, ondan sonra geldiği kuruma geri... Yahu, arkadaş, bu Kurumun eğer gerçekten kalıcı, devamlı olmasını ve çıtanın sürekli daha da yükselmesini istiyorsak biraz hafızanın da unutulmaması lazım. Beni iki yıl görevlendiriyorsunuz, üç yıl sonra ben gittim, benim yerime hanımefendi geldi, siz geldiniz; sil baştan, yeniden. O Kurumu öğreninceye kadar, o kararlara intibak sağlayıncaya kadar bir buçuk iki yıl geçiyor.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – İsterseniz şey yapalım, Şeref Bey'in de olduğu üst komisyonda tekrar bu dilek ve temennileri dile getirelim.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – E, siz bilirsiniz. Ben gayet rahat... Yani iş olsun diye gelmedik, zaten milletvekili sayımız da fazla yok; alt komisyonun da kurulmasının nedeni, sınırlama olmaksızın, maksat halı işler gibi bu işi işlemek lazım, amaç da bu.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Öyle oluyor, evet.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Ama yok eğer “Yahu, zamanımız yok.” diyorsanız da ben burada kesmiş olacağım.

Teşekkür ederim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Yani yeterince zaman verdiğim kanaatindeyim ve sizin de herhâlde aldığınız notlar bitti.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Yo, yo!

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Ama şöyle bir şey var: İşin dilek ve temenni kısımları da var yani üst komisyonda biz raporumuzu hazırladığımızda...

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Anladım, dilek, temenni kısmı...

Üstadım, bu, raporun bir parçası yani onun bir parçası, mütemmim cüzü, ayrı bir şey diyemeyiz.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Ayrıca, Kamu Denetçiliği Kurumunun idari ve mali yapısının güçlendirilmesiyle ilgili de raporumuza dilek ve temennimizi yazacağız hep beraber.

Teşekkür ediyoruz Mahmut Bey.

Buyurun Sayın Alkayış.

MUSTAFA ALKAYIŞ (Adıyaman) – Sayın Başkanım, teşekkür ediyorum.

Kamu Denetçiliği Kurumumuzun değerli idarecileri, hoş geldiniz.

Adıyaman'ımız adına ben size teşekkür etmeyi bir borç biliyorum çünkü depremde Sayın Başkanımız ve heyetiniz de iki defa geldi. Bir yere kayıt altına alınmadı ama sizler dokunarak birçok meseleyi aslında orada hallettiniz. Yani o dönemde enkazların kaldırılması, yardımların derli toplu ulaştırılması, özellikle çadırlara erişim noktasında gerçekten memleket adına teşekkür ediyorum.

Sayın Başkanım, şimdi, Şeref Bey kamu denetçiliğiyle ilgili, tabii, depremde önce de Adıyaman’da çok güzel bir toplantı yaptı yani Baromuzun da olduğu, aşağı yukarı Adıyaman’daki bütün STK’lerin de olduğu. Buna benzer herhalde başka toplantılar oldu. Bu toplantılardan sonra yani “Kamu denetçiliği nedir, ne değildir?” diye toplum tarafına açıklıkça gerçekten ilginin, alakanın da olduğunu görüyoruz, memleketimizden de biliyoruz, bunların devamı gerekiyor diye düşünüyorum.

Şimdi, şikâyet başvurularının konularına göre dağılımına baktığımız zaman şunu görüyoruz: Yüzde 25’le en büyük şikâyet konusu kamu personel rejimi, 4.995. Aslında -yanlış anlıyorsam düzeltin- devlet memuru olan, bürokrat olan arkadaşlarımızın talepleri yani tayin, nakil, eş durumu, onlardır muhtemelen. Bence asıl buradaki kamu denetçiliğinin alt kısmında geçen yani mesela, kadın haklarıyla ilgili 16 tane başvuru var, sağlıkla ilgili 316 tane var. Bunu ben neye bağlıyorum? Bu Kurumumuzun, güzide Kurumumuzun bilinirliği açısından, erişimi açısından, tabii, devlet memuru bu işte daha fazla imkân sahibi. Az önce Mahmut Bey de söyledi, mevzuatıyla, tanıtımıyla aslında bizim bunu negatif gruplara taşımamız lazım. Bu konularda yani mesele az da kamu personel rejiminde daha fazla sorun var anlamında değil, aslında onlar biraz daha bu konuya yakınlar diye, takip edebiliyorlar diye, hatta sistemin içerisinde diye böyle oluyor. Bu noktada şu olursa iyi olur -bir de mesleği icra ederken, avukatlık mesleğini icra ederken Kurumumuza bizler de başvuruda bulunduk, müvekkillerimiz de bulundu- iş geliyor, şuna takılıyor Sayın Başkanım: Şimdi, hukuk fakültesinde, tabii, bize bütün teori öğretiliyor, hâkim, savcı, avukat olunca yani teorinin bir anlamı var ama aslolan bunu, meseleyi hallediyor mu, etmiyor mu? Dolayısıyla bir karar veriyoruz. Bunun yaptırım gücü, kurumlarımız tarafından bunu alma, yerine getirme... Mahmut Bey’in dediği o şeyi bilmiyorum yani dostane çözüm bulunmuş ama nasıl bulunmuş, gerçekten halledilmiş mi? Yahya Ağabey, kararlarımızın da yaptırım gücünün olduğunun ve meselenin halledildiğinin, halledilebileceğinin halkımız tarafından, milletimiz tarafından bilinmesi gerekir diye düşünüyorum. Bunların dışında söylendiği için ben bunu söyleyip tamamlayayım. Tabii, çok ağır bir iş yükü almışsınız yani bütün alanlardaki bütün kurumların yaptığı iş ve işleyişler size yansıyor. Bunu karşılayabilecek bir personele, bunu karşılayabilecek bir bütçeye ihtiyaç var diye düşünüyorum.

İnşallah bu Kurumu genişlettikçe, işledikçe -belki avukat meslektaşlarımızın aleyhine oluyor ama- birçok şey de Başkanım, dostane, yargıya yansımadan hallolur diye düşünüyorum.

Başkanım, teşekkür ediyorum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Mustafa Bey, biz de teşekkür ediyoruz.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Başkanım, bir dakika, bir şey söyleyebilir miyim acaba?

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Buyurun.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Teşekkür ederim.

Şimdi, Sayın Sadettin Bey kamu personel rejiminden sorumlu olduğu için direkt Sadettin Bey’e sorum şu: Burada kamu personeli gelir getirici bir iş yapamaz, bildiğimiz bu. İstisnası var mı? O da kanunda düzenlenmiş olan bilirkişilik ancak olabilir.

KAMU DENETÇİSİ SADETTİN KALKAN – Şimdi ara buluculuk da var.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Uzlaştırmacı.

KAMU DENETÇİSİ SADETTİN KALKAN – Yok, ara buluculuk da var şu an.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Ama uzlaştırmacı da dâhil. 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nda buna izin veren hiçbir madde yok, kanun dışı. Yani benim sizden ricam, burada da bir özel rapor hazırlayalım, burada ara buluculuğu ve uzlaştırmacılığı kamu görevlilerinin yapmaması lazım; avukatlara, hukukçulara tanınmış olan bir alan. Kalkıp burada kanunun vermediği bir yetkiyi “Sen yap, biz kanunu sonradan yaparız.” şeklinde bir anlayış var şu anda. Şu anda böyle bir hüküm yok. Sizden

istirham ediyorum, iyi bir yönetim açısından bence bu konuda da en azından özel bir rapor hazırlayıp tüm kamu kurumları, bilmeyenler, duymayanlar bunu duysunlar, öğrensinler. Sizin bu hizmetlerinizi herhâlde Türk toplumu unutmaz.

Bir de Şanlıurfa’da sel olmuştu, 13 insanımız ölmüştü. Şanlıurfa’yla ilgili özel bir rapor düzenlerseniz sevinirim. Sizden çok özel raporlar istedim, çok iş istedim, kusura bakmayın, sizi seviyoruz çünkü.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Evet, teşekkür ediyoruz.

Şimdi Ahmet Baran Bey, buyurun.

AHMET BARAN YAZGAN (Edirne) - Sayın Başkanım, şimdi çok fazla uzatmadan şunu söylemek istiyorum: Öncelikle benim gördüğüm kadarıyla -Sayın Vekilimin de söylediği gibi- ben buradaki yüzdelere bizim Kurumumuzun daha fazla topluma açılması gerektiğini düşünüyorum; bu “application”la olabilir, tanıtımlarla olabilir. İhtiyaç sahibi olduğu düşünülen örneğin, kadın haklarıyla ilgili 16 tane başvuru var, Türkiye’nin şu anki gerçeğine uygun bir rakam değil bu. Örneğin, bu alanlarda yaygınlaşması yönünde bir çalışma yapılmasının ivedilikle yapılması gerektiğini düşünüyorum çünkü okuyorum, okudukça gerçekten önemli görüşmeler yapıldığı, işte önemli kararlara teşvik edildiği yönünde bir görüşüm var. Bir de bu Kurumun, raportör kurum algısından çıkarılması adına... Şimdi, hep konuştuğumuz konularda Kurumun bir raportör kurum ya da işte tavsiyeci kurum ama etkili bir merci değilmiş izlenimi yaratıyor bana burada okuduklarını; sonuçları, daha doğrusu sonuca yönelik çok fazla bir şey göremiyorum, genel tavsiyeler var, sonuca ulaşmışlar da var tabii ki. Bence bunun sayısallaştırılması mutlaka şart yani “Biz 100 tane işlemle ilgili faaliyet yürüttük, 40’ı, 60’ı bunun sonuca bağlandı, bizim tavsiyemizle bağlandı.” şeklinde bir veri oluşturulursa bence Kurumumuzun işlevselliği ve yaptırım gücü daha fazla artacaktır diye düşünüyorum.

Teşekkür ediyorum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Evet, biz teşekkür ediyoruz.

Harun Bey’e de söz veriyorum, daha sonra cevapları alırsız.

Buyurun Harun Bey.

HARUN MERTOĞLU (Rize) - Teşekkür ediyorum Sayın Başkanım.

Değerli kamu denetçilerimiz, hepiniz hoş geldiniz, sunumlarınız için de teşekkür ediyoruz.

Ben Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurulu üyeliğinden geldim buraya, o yüzden Kamu Denetçiliği Kurumuyla birlikte çok programlar yaptık. O yüzden buradaki arkadaşların bazı fikirleri oldu, ben katılamayacağım çünkü Kamu Denetçiliği Kurumu çok fazla bilinen bir Kurum bana göre, ulusal ve uluslararası platformlarda çok programlar yaptık. O yüzden bilinirlik noktasında çok geride olduğunu düşünmüyorum, hele Şeref Malkoç Başkanın Ombudsmanlığında daha fazla oldu diye düşünüyorum. Ha, yeterli değil, olmayabilir, daha yeterli olması için çalışmalar yapılabilir.

Ben tersten bir bakış açısıyla bakacağım, şimdi, arkadaşlar dedi ki: “Kadın hakları konusunda müracaat yok.” Arkadaşlar, Ombudsmanlık Kanunu’nda Ombudsmanlığın görevi idarenin eylem ve işlemlerinin hukuka ve hakkaniyete uygunluk denetimini yapmak dolayısıyla kadın hakları konusunda başvurunun olmaması aslında Türkiye açısından olumlu diye düşünüyorum çünkü demek ki idare, kamu gücü, kadınlara yönelik herhangi bir olumsuz eylemin olmadığından dolayı... Şimdi, Ombudsmanlık başvuru üzerine karar veriyor çünkü resen hareket etme yetkisi olmadığı için.

Yeri gelmişken, aslında Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ve Kamu Denetçiliği Kurumunun birlikte ele alınabilmesi gerektiğini düşünüyorum; belki ileride birleşebilir mi, onu da düşünmek gerekiyor. Çünkü insan hakları bağlamında bazı alanlarda İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ile Ombudsmanlığın çakışan noktaları var. Ombudsmanlık tavsiye kararı veriyor, Türkiye İnsan Hakları

ve Eşitlik Kurumu özellikle ayrımcılık noktasında idari yaptırımını olan bir kurum; belki bunlar birlikte hareket ederek daha güzel sonuçlar alınabilir mi diye ileride Meclis çalışmalarında katkı bekliyoruz inşallah.

Vakit ilerledi, ikide birde mesaj da atıyorlar bizim gruptan. Özellikle dünkü raporda, biz -ben de katıldım toplantıya- Fatma Hanım'a ve çalışanlara, emeği geçenlere teşekkür ediyoruz. Gerçekten Türkiye'de de dünyada da ses getirecek bir rapor olarak görüyorum ben bunu. Buna benzer geçmişte de daha farklı raporları olmuştu, geri itme raporları, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu da yapmıştı, Ombudsmanlık da yaptı. Azerbaycan raporunu biliyorum ben, uluslararası alanda da raporları gerçekten göz dolduruyor. Ha, bireysel anlamda yapılan başvurular elbette ki Türkiye hak arama kurumu noktasında ileri boyutta, bence de ileri boyutta; gerek Ombudsmanlık gerekse İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu gerek Kişisel Verileri Koruma Kurumu gerek İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, Dilekçe Komisyonu gibi birçok hak arama kurumu 2010'lu yıllardan sonra Türkiye'de çok ilerledi. Ben bu anlamda kurum bazında Avrupa'nın daha ilerisinde olduğunu şahsen düşünüyorum. Ha, uygulama noktasındaki sıkıntılarımızın da böyle yapılan çalışmalarla inşallah giderileceğini düşünüyorum.

Ben katkı veren herkese teşekkür ediyorum. 2023 Raporu hayırlı olsun diyorum. Tebrik ediyoruz emeği geçenleri.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Teşekkür ediyorum Harun Bey.

Tabii, anlaşılacağı üzere farklı siyasi parti üyeliklerden olmamıza rağmen ortak hedef Kamu Denetçiliği Kurumunun işlevselliğinin artırılması, bunun için de tabii onun...

HARUN MERTOĞLU (Rize) – Başkanım... Bir de Mahmut Tanal'a bir parantez açmam gerekiyor.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Buyurun.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Sataşmaya mahal vermeyelim.

HARUN MERTOĞLU (Rize) – Sataşmaya mahal vermeyeceğiz. Yani buradaki sayıların artmasında Mahmut Tanal'ın çok büyük katkısı var arkadaşlar, çünkü hem TİHEK'e hem de Ombudsmanlığa onlarca başvurusu vardır. Birçok kararın da gerekçesini ben yazmışımdır TİHEK'teyken.

Teşekkür ederim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Teşekkür ediyoruz.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Efendim, sataşma var, ufacak bir şey...

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Kısa bir şey olsun, buyurun.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Teşekkür ederim.

Yani benim başvurularım tabii ki idarenin hukuk dışı eylemleri nedeniyle, yoksa iş yükünü çoğaltmak, arttırmak amacıyla değil ve amaç bu.

İki: Değerli üstadım TİHEK'ten bahsetti. TİHEK'in eğer yetkileri Kamu Denetçiliği Kurumunda olmuş olsaydı bugün bu raporda hak ihlali olarak kabul edilenler yüzde 50 inerd. Çünkü bir, resen hareket etme sorunu var; iki, ceza yaptırımı durumu var. Kamu Denetçiliği Kurumu ne resen hareket edebiliyor ne cezai yaptırım durumu var ama TİHEK'in bu kadar yetkileri olduğu hâlde bunu yapmadı; yapmadı, sınıfta kalmış durumda.

HARUN MERTOĞLU (Rize) – O bende bir acıdır zaten.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Yapmadı, resen hareket etmiyor yani Türkiye gibi bir ülkede dünya kadar eşitsizlik var, her gün bangır bangır. Hangi gazeteyi alırsanız alın, diyor ki: “Efendim, şu kayırmacılık niye?” Sabah'tan tutun Hürriyet'e, Hürriyet'ten, efendim, geçin Cumhuriyet'e, hangisini alırsanız alın, hepsinde mutlaka bir eşitsizlik var, bir kayırmacılık var, bir adaletsizlik var. Hiçbiri olmuyorsa şu EKAP'ı alın, Şanlıurfa Belediyesinin yaptığı ihaleleri alın, tek bir kişiye yapılıyor. Ya,

nasıl oluyor bu iş? Tek bir kişi. İşte buyur, TİHEK eğer bu EKAP sistemini takip ederse dahi dünya kadar iş var; bu eşitsizlikler, bu hukuksuzluklar giderilebilir ama yani o kuruma da -biz orada tartışırız ama o kurumun bir üyesi olarak siz onu gündeme getirdiğiniz için- üstüne düşen yükümlülükleri yerine getirmiyor diyorum.

Teşekkür ederim.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Teşekkür ediyorum.

Daha önceki yıllarda da yine bu Karma Alt Komisyonun Başkanlığını yaparken hakikaten bu Kamu Denetçiliği Kurumunun bazı alanlarda resen inceleme yetkisinin olması gerektiğinin altını hep çizmişimdir. Raporlarımıza yazamıyorduk ama bu sefer rapora da yazacağız.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Kanun teklifi verdik üstat... Yapın işte. Şu anda yargı paketi... Yapın işte.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Kamu Denetçiliği Kurumunun idari ve mali yapısının güçlendirilmesi hepimizin ortak görüşüdür. Bundan dolayı söz alan tüm arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum ve bazı sorulara cevap vermek üzere Sayın Yahya Bey’e söz veriyorum.

Buyurun.

KAMU DENETÇİSİ YAHYA AKMAN - Şimdi, Başkanım, ben aslında burada sorulu-cevaplı veya karşılıklı bir şey taraftarı değilim. Yeni, modern, çağdaş ifadesiyle biz “çözüm ortağı”yız bu meselelerle alakalı olarak.

Mahmut Bey konuya en fazla temas eden milletvekilimiz oldu. Söylediği konuların önemli bir kısmı yani bizim de gündemimizde olan, bizim de iştirak ettiğimiz, katıldığımız konular; bazen mevzuat nedeniyle yapmakta zorlandığımız veya karar vermekte zorlandığımız mevzu ve konular var. O yüzden ben çok böyle senli-benli bir şey içerisinde değilim. Söylediği gibi bizim mevzuatımızın bir şekilde insanlara daha fazla ulaştırılması meselesine katılıyorum. Belki portalimizin bir dijital ortama taşınmasıyla bu giderilebilir çünkü basıldığı zaman mevzuat başlığı altında bizim kanun, yönetmelik görülebiliyor; insanlar bugün daha çok bu tür şeyleri tercih ediyorlar, olabilir.

Müstakil konularla ilgili rapor verilmesi meselesi. Baran Milletvekilimiz de hani “Böyle anlaşılıyor.” dedi. Neticede, halkın genelini ilgilendiren veya ne bileyim, uluslararası bir problemi -dünkü raporumuz gibi- ilgilendiren konularla alakalı, insan haklarının da içinde olduğu, genel anlamda genel başvuru alan bir kurumuz. Böyle bir mevzuda rapor yayınlamak da farkındalığı artırmak açısından önemli bir şey. Yani münferit bir karar herkese ulaşmayabilir ama bir rapor -takdir edersiniz ki- kendi mecrasında çok farklı alanlarda kullanılmaya müsait bir belge olduğu için önemlidir. Bu anlamda ben de emeği geçen arkadaşlarıma, başta Fatma Hanım olmak üzere, son Gazze Raporu nedeniyle teşekkür ediyorum.

Bahsedilen yasamayla alakalı âcizane şöyle bir kanaat ifade etmek isterim: Evet, bizim kısıt alanlarımız var, yasanın görev alanına giren konulara bakamıyoruz, sırf askerî işlere bakamıyoruz, “Belli bir konuyu ihtiva etmeyen...” gibi bazı kısıtlarımız var. Yasama meselesiyle ilgili benim şahsen yani buradaki yorumum, kanaatim: O yasanın Türkiye Büyük Millet Meclisinde elan gündem olması bizim için bir kısıt nedenidir. Aksi takdirde, hayatın neredeyse her alanıyla ilgili aslında bir mevzuat vardır; bu bazen alt mevzuattır, bazen yasadır. Yasanın Anayasa’ya aykırı olduğu durumları şahit olmuşuzdur. Bazen daha üst üyesi olduğumuz uluslararası metinler vardır, kendi Anayasa’mızın dahi bunlara aykırı olamayacağına dair 90’ıncı maddeyle ilgili özel hükümler var. Şimdi, bütün bunlara zincirleme baktığımız zaman esasında, bazen -işte biraz önce arkadaşlar sunumları sırasında ifade ettiler- bir kısım çalışmalarımız -işte bu çocuk teslimi bunlardan bir tanesi- mevzuat değişikliğine neden oldu, kanun değişikliği yapılması gerekiyordu. Bazen bizim uzmanlar da bu konuda yanılgıya düşebiliyorlar, kanun maddesinde yazılmışsa, o hâlde, bunu değiştirmek kanun değişikliği gerektirdiği

için biz buna bakamayız diye düşünüyorlar. Ben buna katılmıyorum, bu şekil değil bizim alanımız; ama Meclisin Genel Kurulunda bizatihi görüşülen -şu anda yargı paketi görüşülüyor- aynı konuyla ilgili eş zamanlı bize geldi, biz de çeşitli kaynaklardan bunu bilgi edindik; bu bizim görüşemeyeceğimiz alandır; benim, bu konuyla ilgili şahsi yorumum bu ama soru önergesiyle ilgili kanaatim, tabii, biraz farklı; onu size de daha önce arz ettik bir şekilde.

Yani şu Meclis çatısının iki tane ana görevi vardır: Yasama ve denetim diye iki başlıktır. Denetimin en belirgin özelliği de soru önergesidir. Hele yeni Cumhurbaşkanlığı sisteminden sonra, malumunuz, gensorunun ortadan kalktığı bir ortamda soru önergesi çok önemli bir mekanizmadır. Ben bunun bizim tarafımızdan denetleneceği kanaatinde değilim. Malumunuz, birçok hocamızdan da bilimsel görüş de aldık. O çerçevede, geçen dönem, 27'nci Dönemde milletvekilimiz olan değerli bir milletvekilimizin bize yaptığı başvuruya şey yapmış olduk yani onun başvurusuyla ilgili karar vermiş olduk. Dostane çözüm kararlarımızla ilgili şöyle bir şey oluyor: Yani bilgi vermek açısından söylüyorum. Bizim arkadaşlarımız muhakkak karşı taraftan bir geri dönüş alıyorlar. Yani nedir, işte, siz başvurduunuz, burada şöyle bir problem var, ilgili idareyle temas ediliyor, ilgili idare çoğunlukla yazılı olarak "Evet, biz bu konuyu çözdük." ya da "Şu zamanki belediye meclis toplantımızın gündemine aldık." ya da efendime söyleyeyim "Filan konuyla alakalı, işte, şu mevzuatı yayınladık, şu kararı aldık." şeklinde bize geri dönüş yaptığı takdirde biz dostane çözüm kararı veriyoruz yani sadece bu geldi, işte çözülmüştür... Hatta eğer açık kaynaklardan dahi öğrenmişse ben şahsen arkadaşlara "Onlardan da ayrıca bir teyit alın." diyorum ama bu ne oluyor? Bazen -yani kendilerinin diyelim ki- konu bir meseleden ibaret olmayabiliyor; daha karmaşık, daha detaylı bir konu olabilir.

MAHMUT TANAL (Şanlıurfa) – Bakın, Eyyübiye İlçe Başkanınızı arayın, Eyyübiye İlçe Başkanınıza deyin ki: "Bu koku var mı, yok mu?" Somut bir şey söylüyorum.

KAMU DENETÇİSİ YAHYA AKMAN – Şimdi, şöyle: Anladım fakat ben genel olarak bizim sistemimizi anlatmaya çalışıyorum. "O konuyla ilgili çalışma başlattık, yapıyoruz, ediyoruz..." dediği zaman da karşıda bir devlet kurumu var nihayetinde, biz de bu bilgiyi doğru kabul ederek, bu bilgiyi atılmış bir adım kabul ederek umumiyetle dostane çözüm şeklinde kararlar veriyoruz, genel anlamda şeyimiz bu.

Dediğim gibi, ben çok şey yapmayacağım yani böyle, soru-cevap şeklinde veya sizlere bir cevap verme şeklinde olmasını düşünmüyorum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Değil, değil, bir açıklama anlamında sadece.

KAMU DENETÇİSİ YAHYA AKMAN – Gördüğüm kadarıyla da raporun detaylarına birçok konu yansıyacak.

Teşekkür ediyorum.

Müsaadeniz olursa Özlem Hanım'ın bu kadın haklarıyla ilgili bir cümlelik bir katkısı var.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Buyurun Özlem Hanım.

KAMU DENETÇİSİ CELİLE ÖZLEM TUNÇAK – Öncelikle teşekkür ediyorum.

Harun Bey'in kadın haklarıyla ilişkili olarak bana vermiş olduğu destek ve katkıdan dolayı da ayrıca teşekkür ediyorum

Her rapor çalışmasında böyle bir eleştiri geliyor. Ben özellikle sunumunda belirttiğim üzere Türkiye'de "kadın" denildiği zaman şiddetle pelesenk olduğu için hep daha çok başvuru ve şey olması bekleniyor ama yargıya geçen dosyalara bakamayacağımız için -destek çalışmasını söylediğim için- o anlamda bizim Kurumun işlevsizliği veya başvuru sayısı anlamında düşük bir şey oluyor.

Ben ayrıca da “kadın hakları” denildiği zaman her zaman şiddetle birlikte anılmasının artık biraz kafalardan silinmesini de istirham edeceğim. Yani “kadın hakları” denildiği zaman sadece şiddet değil, çalışma ortamındaki rekabet, cinsiyet ayrımı, işe alımlardaki bu kontenjanlar veya kadının siyasetteki yeri şeklinde de daha farklı konular olarak çeşitlendirebiliriz. Ayrıca, bu anlamda, Kurumumuzun sadece başvuru konuları ve sayıları anlamında da değerlendirilmesinde yine algı karışıklığı olduğuna inanıyorum çünkü benim konularım genelde engelli, çocuk ve kadın, daha sosyal içerikli konular olduğu için başvuru sayısından öte, sunumumda da belirttiğim üzere, zihniyet değişiminin sağlanmasına yönelik rehberlik ve farkındalık faaliyetlerine daha ağırlık vermeye çalışıyoruz. Bu anlamda -dosyaların yoğunluğunda- gerçekten kısıtlı sayıdaki uzman arkadaşla birlikte daha fikrî ve doktrinsel olarak, Cumhurbaşkanlığının On İkinci Kalkınma Planı’nın her komisyonuna, Aile Bakanlığının çalışmalarındaki her komisyonuna birer uzman arkadaşı görevlendirerek, ayrıca kadın hakları olsun, çocuk hakları olsun, engelli hakları olsun, bakanlıkların strateji ve eylem planlarının, dolayısıyla orada itici güç olarak düzenleyici işlemlerinin faaliyete geçmesini sağlayarak hani aynı avukatlıkta müvekkilinizin davasının düşüp orada duruşmalık değil, davalık olmamasına gayret ediyoruz biz de.

Teşekkür ediyorum.

ALT KOMİSYON BAŞKANI AHMET SALİH DAL – Evet, biz teşekkür ediyoruz.

Böylece başka söz isteyen arkadaşımız? Yoktur.

Katkı veren tüm arkadaşlara teşekkür ediyoruz.

Önümüzdeki toplantıda -ki bu muhtemelen seçimden sonra olacak- KDK’nin tavsiye kararlarına uymayan kurum ve kuruluşların temsilcilerini buraya çağırarak onları dinleyeceğiz. Yine, geçmiş yıllarda yaptığımız gibi tavsiye kararlarına uyan kurumları da çağırıp onlara da teşekkür edeceğiz.

Çok kıymetli arkadaşlar, Karma Alt Komisyonumuzun 3’üncü toplanma gününü ve saatini daha sonra sizlere bildireceğiz.

Gündemimizde başka görüşecek konu olmadığından dolayı toplantıyı kapatıyorum.

Teşekkür ediyorum.

Kapanma Saati:15.49

